

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשי"ז*.

בלתי מוגה

א. בנוגע להילולא של צדיק — ענין השייך להתוועדות זו הקשורה עם ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר — אמרו חז"ל¹ "אין עושין נפשות לצדיקים שמעשיהם הטובים הם זכרונם".

והענין בזה — שאצל צדיקים אין צורך בענין של זכרון, כי המשך הקיום של "מעשיהם הטובים" מהוה ראי' על המשך קיומם של הצדיקים, היינו, שכל זמן ש"מעשיהם הטובים" חיים, ה"ז ראי' שהם (הצדיקים) עצמם חיים.

וע"ד דברי הגמרא במסכת תענית² בנוגע ליעקב אבינו "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים".

ב. ויש להוסיף, שענין זה הוא בנוגע לכל נשמה:

אמרו חז"ל³ "שופרי' דיעקב אבינו מעין שופרי' דאדם הראשון", היינו, כשם שאדה"ר כולל כל הנשמות שבעולם, הנה מעין זה כולל גם יעקב את כל הנשמות⁴, וכמו שהוא בפשטות שכל בני"י יצאו מיעקב ש"מטתו שלימה"⁵ — שבזה נכלל גם שיעקב פועל שלימות בכל נשמות ישראל (נוסף לכך שכולל את כולם).

ומזה מובן שמדברי הגמרא בנוגע ליעקב למדים "כלל" בנוגע לכל הנשמות — ש"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים":

כל זמן שבני"י קשורים עם ענינים של תורה ומצוות — שזהו "זרעו בחיים", כמארז"ל⁶ "תולדותיהם ("זרעו") של צדיקים מעשים טובים", ו"מאי פירי מצוות"⁷ — אזי "אף הוא בחיים",

ולא רק למעלה מעשרה טפחים, אלא באותו מקום שבו נמצאים

(3) ב"מ פד, א. ב"ב נח, א.

(4) ראה תניא אגה"ק ס"ז.

(5) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

(6) פרש"י ר"פ נח. וראה ב"ר פ"ל, ו.

(7) סוטה מו, סע"א.

(* ההתוועדות נערכה באולם "בילטמאָר".

(1) ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה — לגירסת

שו"ת הריב"ש סתכ"א. וראה ב"ר פפ"ב, יא ובעץ יוסף שם.

(2) ה, ב. — נתבאר בלקו"ש חכ"ו ע' 7

ואילך. חל"ה ע' 223 ואילך.

"זרעו" (התומ"צ) — שמקומם בעוה"ז הגשמי דוקא, כמארז"ל⁸ אודות המענה לטענת המלאכים "תנה הודך על השמים"⁹, שהתורה ניתנה דוקא במקום ש"למצרים ירדתם", "יצר הרע יש ביניכם וכו'",

ולכן, כאשר במקום זה (בעוה"ז הגשמי) ישנו הענין ד"זרעו בחיים", "תולדותיהם של צדיקים", ה"ז הוכחה ש"יעקב (שכולל את כאו"א מישראל) לא מת"¹⁰, אפילו במצב כזה שמצד המציאות, לכאורה, יש מקום להקשות "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא כו"¹¹, ואעפ"כ, לא מתפעלים מזה, כיון שיודעים ש"מציאות" זו (שמעוררת הקושיא הנ"ל) אינה אלא מה שנראה לעין בשר הגשמי, ואילו האמת כמו שהוא — ש"אף הוא בחיים", כיון ש"זרעו בחיים".

ג. ואם הדברים אמורים בנוגע לכל נשמה, עאכו"כ שכן הוא בנוגע לנשמה כללית:

בנוגע לציבור ישנו כלל ש"צבור לא מת" — כפי שמצינו בגמרא¹² נפק"מ בנגלה דתורה בין חטאת יחיד לחטאת צבור: "חטאת שמתו בעלי", הני מילי ביחיד, אבל לא בצבור, לפי שאין מיתה בצבור".

ודוגמתו בנשמות גופא — שיש נשמה של יחיד, ויש נשמה של צבור — נשמה כללית.

ובפרטיות יותר:

איתא בספרים¹³ ש"צבור" ר"ת צדיקים בינונים ורשעים (רשעים בתוספת וא"ו המחבר), ונמצא, שנשמה של צבור היא נשמה שכוללת כל הסוגים דצדיקים בינונים ורשעים.

והענין בזה — שנשמה של צבור היא נשמת "רועה ישראל" שכולל את כל בניי, היינו, שאינו בוחר לעצמו צדיקים בלבד, או עכ"פ גם בינונים, אלא נוגע לו גם התיקון של זה שנקרא בשם "רשע" לפי שעה (עד שיעשה תשובה), ולא עוד אלא שבידעו ש"בודאי סופו לעשות תשובה .. כי לא"¹⁴ ידח ממנו נדח"¹⁵, רואה הוא אותו כמו שהוא באמת

8) שבת פח, סע"ב ואילך. הצבור. דברים אחרים (להנ"ל) דרוש כב

9) תהלים ח, ב. (שבת הגדול) קטו, ג. קה"י ערך שליח ציבור

10) תענית שם. פרש"י ויחי מט, לג. (השני).

11) תענית שם. ע"פ שמואל"ב יד, יד.

12) הוריות ו, א. 15) תניא ספ"ט. וראה ה"ל ת"ת לאדה"ז

13) ככר לאדן (להחיד"א) ס"ז בפ"ד סה"ג.

14) המשנה (אבות פ"ב מ"ד) אל תפרוש מן

— לאחרי שיעשה תשובה, שזוהי מציאותו האמיתית¹⁶, ומחבר גם אותו עם הבי"ת (בינונים) והצדי"ק (צדיקים).

וענין זה מהוה סימן וראי' על היותו "רועה ישראל" — כמ"ש במדרש¹⁷ בנוגע לרועה ישראל הראשון (משה רבינו, ש"נקרא רעיא מהימנא"¹⁸) וכן דוד המלך (ש"דוד מלך ישראל חי וקיים"¹⁹), ש"כדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה .. ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן כו", כיון שהנהגתו היתה באופן ש"הי' מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר מוציא הבחורים שהיו אוכלין עשב הקשה", ועל זה "אמר הקב"ה, מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כחו, יבוא וירעה בעמי, הה"ד²⁰ מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו", היינו, שתכונה זו מהוה הוכחה על היותו ראוי להיות רועה ישראל — "לרעות" את כל הסוגים שבכנ"י, צדיקים בינונים ורשעים שנכללים בר"ת ד"צבור".

וכיון ש"צבור לא מת", נמצא, שבנשמה כללית (נשמתו של רועה ישראל שכולל את כל הסוגים דצדיקים בינונים ורשעים) ענין החיים הוא בשליטה מוחלטת, כך שלא שייך ענין של העדר (מיתה) כלל.

וכל זה — נוסף על הכ"ש וק"ו משאר הנשמות, שגם אצלם ישנו הכלל ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (כנ"ל ס"ב), ועאכו"כ בנשמה כללית, ש"זרעו בחיים" מהוה הוכחה נוספת ש"אף הוא בחיים"²¹.

ד. ענין זה מודגש במיוחד בעמדנו במוצאי שבת קודש:

איתא בבית-יוסף²²: "בסדורים²³ מפרש אבר יש באדם .. ואינו נהנה באכילה אלא במוצאי שבת" — שזהו ה"עצם לזו"²⁴ שלא נהנה מעץ הדעת, ועליו אמרו חז"ל²⁵ שאין מיתה שולטת עליו ונשאר קיים גם לאחר מיתה (ואי אפשר לשחקו ולאבדו כו'), ולא עוד אלא שממנו יהי'

23 (להעיר, שבדרך-כלל מביא הבי"ת ענינים מגמרא ומראשונים, ואילו כאן מביא מסידורים).

24 אלו רבה או"ח שם אות ב (ממטה משה).

25 ב"ר פכ"ח, ג. ויק"ר פי"ח, א. תוד"ה והוא (ב"ק טז, ב). זח"א סט, א. קכו, סע"א (מהנ"ע). זח"ב כח, ב. ועוד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 248. וש"נ. וראה גם "רשימות" חוברת ז ע' 14 ואילך.

16 ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 54.

17 שמו"ר פ"ב, ב.

18 תניא רפמ"ב.

19 ר"ה כה, א.

20 תהלים עח, עא.

21 בהבא לקמן — ראה גם מכתב כ"ח

שבת שנה זו (אג"ק ח"ד ע' שצב): "על פי המדובר בהתועדות יום ההילולא כו".

22 לטאו"ח ס"ש (משבלי הקט).

בנין כל הגוף (כמ"ש²⁶ "ותקרב עממות עצם אל עצמו גו' גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עור וגו'") כשיקומו המתים לתחי' ויחיו חיים נצחיים ("וחי לעולם"²⁷).

[המשך הביאור בהשייכות למוצאי שבת דוקא — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ו ע' 75 ואילך²⁸].

ונמצא, שבאכילה דמוצאי שבת שממנה נהנה העצם לזו — מודגש תיקון חטא עץ הדעת ושלילת ענין המיתה לעתיד לבוא, כפי שיראו בעיני בשר כשיקויים היעוד²⁹ "הקיצו ורננו שוכני עפר".

וזוהי ההוספה היתירה שבמוצאי שבת קודש לגבי כל האמור לעיל: הענין ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (ועד"ז הענין ד"צבור לא מת") — מוכן אמנם בשכל, ויתירה מזה, שיכול לחדור ("דערנעמען") גם בהרגש הלב, אבל אעפ"כ, אין זה נראה למטה מעשרה טפחים;

ואילו החידוש — שנפעל ע"י הסעודה דמוצאי שבת שממנה נהנה העצם לזו שממנו נבנה הגוף בתחיית המתים — הוא, שרואים זאת בבשר הגשמי!

ויה"ר שע"י ההליכה בדרכיו ובאורחותיו של בעל ההילולא — שזהו"ע ד"זרעו בחיים" — נזכה במהרה בימינו לקיום היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בראשם, ויוציאנו מגלות המר, במהרה בימינו ממש.

* * *

ה. מבואר בתורת החסידות³⁰ שביום הסתלקות-הילולא עולה למעלה "כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו", "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" — למקום ודרגא נעלית יותר מאשר במשך כל עבודתו במשך כל ימי חייו.

וכיון שבעבודת האדם (ועד"ז בנוגע לנשיא ישראל) במשך כל ימי חייו גופא יש חילוקי דרגות (כדלקמן), הרי, עיקר ההדגשה אודות העלי' שביום ההסתלקות-הילולא היא ביחס לדרגת העבודה היותר נעלית שבמשך ימי חייו גופא, כדלקמן.

29) ישע"י כו, יט.

26) יחזקאל לו, ז-ח.

30) ראה תניא אגה"ק סז"ך וכח. סידור

27) לשון הכתוב — בראשית ג, כב.

(עם דא"ח) שער הל"ג בעומר (דש, סע"ב

28) בשילוב עם שיחת מוצש"ק פ' צו,

ואילך).

אור ל"ג ניסן תשכ"ו.

ו. ובהקדם חילוקי הדרגות שבכללות עבודת האדם — שיש בזה תקופות תקופות:

עבודת האדם — ישנה גם לפני בר-מצוה, שכן, אע"פ שע"פ דין אין הקטן מחוייב במצוות, מ"מ, מצינו בשו"ע הלכות שבת³¹ (והביאו גם אדה"ז בשולחנו) לענין חינוך דקטן: "קטן .. (ש)עבר שאר עבירות בקטנותו .. טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה" [ומההוכחות לזה³² — פס"ד הרמב"ם³³ לענין קטן ש"אינו מביא (קרבת) עד שיגדיל ויהי' בן דעת", שאז מביא קרבן על דבר שעשה בקטנותו], אבל אעפ"כ, מובן ופשוט, שאינה דומה העבודה עד י"ג שנה, לפני בר-מצוה, להעבודה לאחר י"ג שנה.

וגם לאחר בר-מצוה ישנם חילוקים:

לכל לראש — החילוק בין י"ג שנה לעשרים שנה, ע"פ נגלה, שאין ב"ד של מעלה עונשין עד שיהא בן עשרים³⁴. וכפי שמבאר רבינו הזקן בלקו"ת פרשת במדבר³⁵ — ע"פ קבלה³⁶ — "פי' מארז"ל פ"ט דב"ב³⁷ ולמכור בנכסי אביו עד שיהי' בן עשרים שנה", שאז נעשית אצלו שלימות המוחין ושלימות הדעת (שלכן, גם האחריות המוטלת עליו היא גדולה יותר), שמזה מובן, שמי"ג עד כ' שנה היא תקופה אחת בעבודת האדם, ומכ' שנה ולמעלה מתחילה תקופה נעלית יותר בעבודתו.

וגם לאחר עשרים שנה ישנם חילוקים בכל תקופה של עשר שנים — כדברי המשנה³⁸ "בן עשרים כו', בן שלשים כו' בן שבעים כו' בן מאה".

וכל זה — נוסף על כללות העלי' מידי זמן בזמן מצד זה ש"תלמידי חכמים אין להם מנוחה .. שנאמר³⁹ ילכו מחיל אל חיל"⁴⁰.

ונוסף על החילוקים שמצד שינויי הזמנים ע"פ הלוח (בן י"ג, בן כ' וכו'), ישנם גם חילוקים מצד השינויים בתקופות האדם בחייו הוא — לפני החתונה ולאחרי החתונה; קודם כניסתו להתעסקות בעניני העולם, ולאחרי שריחיים על צווארו⁴¹.

(35) ב, רע"א.

(36) "בע"ח שכ"ד" (לקו"ת שם).

(37) קנו, א.

(38) אבות ספ"ה.

(39) תהלים פד, ח.

(40) ברכות ומור"ק בסופן.

(41) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז רפ"ג. וש"נ.

(31) אור"ח סו"ס שמג. וראה גם סה"ש קיץ

היש"ת ע' 160 ובהערה 137. תו"מ סה"מ

באתי לגני ח"א ע' מד הערה יו"ד.

(32) ראה גם אנ"ק ח"ד ע' שנו.

(33) הלי' שגגות פ"ט ה"ג. וראה גם הלי'

איסורי ביאה פ"ג הי"ז. הלי' נדרים פי"א ה"ד.

(34) תנחומא קרח ג (בסופו). פרש"י קרח

טז, כז.

ובכנוד"ד, בנוגע לרועה ישראל ונשיא ישראל, בעל ההילולא — ניתוסף גם חילוק התקופה שלפני הנשיאות ושל אחרי הנשיאות,

— שכן, לפני שנעשה נשיא בפועל, הרי, מצד זה ש"אין מלכות נוגעת בחברתה"⁴², הי' אביו (אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) הנשיא, ולאחרי זה עברה הנשיאות לבנו ממלא מקומו, ואז התחילה נשיאותו ומלכותו בפועל —

הרי מובן ופשוט שכאשר נעשה נשיא בפועל, מתחילה תקופה חדשה אפילו בהעבודה שלו, שגם קודם לזה היתה בעילוי לגבי שאר אנשים.

ז. והנה, בנוגע לאופן ההכנה וההתחלה של קבלת הנשיאות שלו — סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴³, שבשנת ההסתלקות אמר לו אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: "אויף רוטלאַנד גייטן שווערע וואַלקענסט" (עננים שחורים באים על רוסיא), והוסיף לאמר: "אויף הרבצת התורה ביראת שמים און החזקת היהדות זאָלטטו האָבען מסירת נפש בפועל, ניט נאָר בכח" (עבור הרבצת התורה ביראת שמים והחזקת היהדות — שתהי' לך מסירת נפש בפועל, לא רק בכח).

אלו הם דברי החינוך של נשיא בישראל, קודם הסתלקותו, שבהם העביר את הנשיאות לבנו ממלא מקומו: עבודה באופן של מסירת נפש בפועל. וכדי לכפול הענין ולהוסיף תוקף בהחלטה נ"ע"ד שמצינו בגמרא⁴⁴ "והוא דאמר הן הן תרי זימני", "אמן אמן" — הוסיף והדגיש: "מסירת נפש בפועל, לא רק בכח"!

באופן כזה (מסירת נפש בפועל, לא רק בכח) היתה קבלת הנשיאות: עוד לפני שהי' צורך בענין של מסירת נפש, אפילו בכח — הרי קבלת הנשיאות כשלעצמה היתה כבר ענין של מס"נ בפועל, כי, מלכתחילה ידוע ידע ע"ד הצורך במס"נ בפועל, ועל מנת כן קיבל את הנשיאות, עם כל האחריות הכרוכה בכך עד למס"נ בפועל;

באופן כזה (מסירת נפש בפועל, לא רק בכח) היתה עבודתו בהתחלת הנשיאות בפועל — באותה תקופה שאכן באו העננים השחורים כפי שידועים אלה שהיו אז באותה מדינה, שהם בעצמם "חיו" זאת ("זיי האָבן דאָס אַליין איבערגעלעבט"), ואלה שהיו בריחוק מקום, יודעים זאת עכ"פ

סה"ש תש"ב ע' 154.

(42) ברכות מח, ב. וש"נ.

(44) שבועות לו, א. וראה מגילה לב, א.

(43) סה"ש תרפ"ז ע' 132-3. וראה גם

מפי השמועה] — שאז התחיל תוקף הרדיפות על הדת, וביחוד על דת ישראל, מ"מהרסיך ומחריביך"⁴⁵;

ובאופן כזה (מסירת נפש בפועל, לא רק בכח) היתה עבודתו במשך כל שנות נשיאותו עד יום הסתלקותו⁴⁶ — שה"חוט השני" בעבודתו הי' ענין המסירת נפש, וכאמור, לא רק מסירת נפש בכח, אלא גם מסירת נפש בפועל — שלא להתחשב עם עניני הגוף, כי אם להביא לידי פועל ("דורכצופירן") את כל הענינים שצריכים לבוא לפועל מצד המצב הכללי ומצד הענינים שמתרחשים בעולם.

ח. ומזה מובן, שאופן עבודתו של בעל ההילולא במשך תקופת נשיאותו — עבודה באופן של מסירת נפש — מודגש ביותר ביום ההסתלקות-ההילולא, שכל עבודתו אשר עמל בה כל ימי חייו עולה ומגיע להמקור היותר נעלה, ועד למעלה ממקור כו'.

וכמו בכל עניני קדושה — "חוזר וניעור" ענין זה ביום ההילולא בכל שנה ושנה, שבו נעשית העלי' מעולם עליון לעולם עליון יותר.

אלא, שיש צורך גם בעבודתם של בני ישראל, שלהם ניתן הכח לפעול שיהיו "הימים האלה נזכרים" — זכרון שיביא לידי התעוררות טובה, ועי"ז — "ונעשים", שיחזרו וייעשו כל הענינים, כל ההמשכות וההשפעות, כמו שהיו בפעם הראשונה (כמובא מכתבי האריז"ל⁴⁷ עה"פ⁴⁸ "והימים האלה נזכרים ונעשים"), כולל גם ההמשכה בעשי' ("ונעשים") דוקא, היינו, בעולם העשי' ובכח המעשה, בחינת "סוכת דוד הנופלת" ("שנפלה .. עד .. בחי' עשי'")⁴⁹.

ובנדו"ד — שע"י הזכירה ("נזכרים"), בד בבד עם התעוררות טובה על מנת להביאה בפועל [זכירה והתעוררות שהולכים ומתחזקים בתוספת כח ואומץ ביום ההילולא מידי שנה בשנה], פועלים את ה"נעשים", שימשך בפועל הכח שניתן ע"י הנשיא לכל השייכים אליו, וגם להזמן שלאחריו — ששום דבר, אפילו דבר הדורש מס"נ בפועל, לא יבלבל אותם ממילוי השליחות שהוטלה עליהם ע"י ההשגחה העליונה!

זאת ועוד:

47) רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. וראה תו"מ ח"ח ע' 330. וש"נ.
48) אסתר ט, כח.
49) עמוס ט, יא. תניא אגה"ק ס"ט.

45) לשון הכתוב — ישע"י מט, יז.
46) ולהעיר ממש"נ (קהלת ז, א. וראה קה"ר שם) "טוב גו' יום המוות מיום הולדו", שבזה מרומז גם שהשלימות דיום ההסתלקות נלקחת ובאה "מיום הולדו".

ע"י זכירה והתעוררות זו (ששום דבר לא יכלבל כו'), שתוכנה, עמידה בתנועה של מס"נ בכח — מתבטל בדרך ממילא ההעלם וההסתר, כך שאין צורך במסירת נפש (כפי שגם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר היו כו"כ ענינים באופן כזה).

ויקויים הפסק־דין דב"ד של מעלה — כדברי אדמו"ר האמצעי בשם אדמו"ר הזקן⁵⁰ — שבזכות מסירת נפשו של אדמו"ר הזקן, הנה, בכל עניני תומ"צ תה"י יד מקושריו על העליונה.

ויעזור השי"ת שיה"י זה ללא העלמות והסתרים, ומתוך התרחבות והתפשטות, ועד שיגיעו ("מוועט דערלאַנגען") — ע"י הפצת המעיינות חוצה — במרחב העצמי, שזהו"ע "ענני במרחב י"ה"⁵¹, בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו.

* * *

ט. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני.

* * *

י. בהמשך להמדובר לעיל אודות הענין ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" — כיון שנמצאים כאן תלמידי הישיבות של הרבי, ינגנו יחד ניגון שמת, ובאופן שיראו ש"זרעו בחיים", ויה"י זה רא"י נוספת ש"אף הוא בחיים", למטה מעשרה טפחים.

— מסתמא ינגנו ניגון שמח, כדי שיה"י ניכר יתר חיות ("סיזְאָל זיך אָנזען מערער חיים").

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל בעצמו לנגן ניגון שמת, ועודד מאד את השירה.

אח"כ אמר]: כיון שניתוספו שני ענינים חדשים ב"זרעו בחיים" — תלמידי הישיבות בנואָרק וטורונטו⁵², שנמצאים כאן — יאמרו גם הם "לחיים" במיוחד, וגם עם "ניגון".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לכו"כ מעסקני הישיבה שיאמרו "לחיים"].

* * *

50) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ס"ע י"ד טבת; ז' אד"ר שנה זו (אג"ק ח"ד ע' עדר; ע' תיג); י"ג שבט (אג"ק מילואים) —

51) תהלים קיח, ה. וראה סה"מ עת"ר בתחלתו. ועוד. פ' וישב, כ"ף כסלו סמ"ד (תו"מ ח"ה ס"ע

52) ישיבות שנתייסדו לאחרונה. ראה מכתב 191; ע' 290) — בנוגע לנואָרק (המו"ק).

יא. בנוגע להקביעות דיום הילולא ביום השבת⁵³ — הנה, בנוגע לעובדין דחול השייכים ליאָרצייט שאי אפשר לעשותם בשבת, ישנם ג' אפשרויות: לא לעשותם (בשנה זו) כלל, להקדימם לערב שבת, או לדחותם ליום ראשון.

ובפרטיות יותר⁵⁴:

בנוגע להמנהג להתענות ביום מיתת אביו⁵⁵ — איתא בשו"ע⁵⁶ ש"אם אירע יום מיתת אביו בשבת .. ידחה למחר"⁵⁷.

והקשו אחרונים⁵⁸: כיון שהתענית צ"ל ביום זה ("יום מיתת אביו") דוקא — משום כבוד אביו להקל עליו בדין של מעלה, או משום שלא לרעי' מזלי' דנפשי⁵⁹ — מהי התועלת בכך ש"ידחה למחר", לאחור המעשה⁶⁰!?

ואכן, מטעם זה יש דעות שאין מתענין כלל — כמ"ש הרמ"א⁶¹ ש"אין נוהגין כן (לדחות למחר), אלא אין מתענין כלל"⁶¹.

ונוסף לזה, מצינו באחרונים דעה שלישיית⁶² — שמקדימים התענית לערב שבת (אף שבדרך כלל בכגון-דא "אקדומי כו' לא מקדמי"⁶³).

ובנוגע לסדר הלימוד, תפלות ובקשות השייכים ליאָרצייט שאין לאמרם בשבת⁶⁴ — מובא⁶⁵ מנהג ירושלים להקדימם לערב שבת (ולא לדחותם לאחרי השבת, שאז הוא לאחר המעשה, כנ"ל).

ובנוגע לפועל:

בנוגע לתענית — הרי אין מנהגנו להתענות ביאָרצייט, ובפרט

אינם רשאים להתענות שלא לשבר כוחם, אלא יקבלו עליהם להתענות .. לכשינצלו כו" (שו"ע שם סתקע"א ס"ג).

61 ראה ס' כל בו על הלכות אבילות (להרב גרינוואלד) ע' שצ.

62 דברי חכמים (דעת חכמה) שער התשובה פ"ג. פני אהרן סכ"ז. ועוד. — הובאו בשד"ח וכף החיים שם.

63 מגילה ה, א.

64 דאף שהלימוד מצד עצמו הי' יכול להיות גם ביום השבת, מ"מ, מצד התפלות והבקשות שלאחרי סדר הלימוד (שאינם יכולים להיות בשבת), צריך להשתנות גם זמן הלימוד.

65 בשד"ח שם.

53 יש לציין שהקביעות דיום ההילולא ביום השבת (כפעם הראשונה בשנת תש"י) היתה בשנה זו (תשי"ז) לראשונה (המו"ל).

54 ראה גם אג"ק ח"ח ע' קכה. לקו"ש ח"ט ע' 132. וש"נ.

55 ב"י יו"ד סו"ס תג. רמ"א שם סשע"ו ס"ד. סו"ס תב.

56 או"ח סתקס"ח ס"ט.

57 ראה ס' גשר החיים ח"א פל"ב ס"ז.

58 שו"ת חת"ס או"ח ס' קסב. ספרים שהובאו בשד"ח אסיפת דינים מערכת אבילות ס"ק צו; כף החיים או"ח שם ס"ק צד.

59 מהר"ם מינץ ס"ט. לקט יושר ע' 98.

60 אבל להעיר שמצינו לפעמים שתענית

מהני גם לאחר המעשה — אם קיבלו ההחלטה מקודם: "עיר שהקיפוה עכו"ם ..

בהילולא של צדיקים, גם כשחל בחול, ועאכו"כ כשחל בשבת, שלדעת הרמ"א "אין מתענין כלל".

ויש לומר ההסברה בזה — שמעלת יום השבת מהני במקום תענית, ע"ד שמצינו במדרש תנחומא⁶⁶ ש"כבוד שבת עדיף מאלף תעניות".

אמנם, בנוגע לנתינת צדקה בממון, כתיבת וקריאת פדיונות — הנה ע"פ הנ"ל הוחלט שלא לדחות זאת ליום ראשון, לאחר המעשה, אלא להקדים ולעשות זאת בערב שבת⁶⁷.

יב. ולהעיר, שבנדו"ד יש סברא לדחות ענינים אלה ליום ראשון, להיותו יום הקבורה⁶⁸:

יש דעה⁶⁹ שכאשר המיתה והקבורה אינם ביום אחד, קובעים היאָרצייט ביום הקבורה. ואף שאין אנו פוסקים כן (אלא קובעים היאָרצייט ביום המיתה)⁷⁰, מ"מ, יש דעה באחרונים⁷¹ שבמקום שאי אפשר לקיים היאָרצייט ביום המיתה, יש לסמוך — בתור "סניף" — על הדעה שהיאָרצייט הוא ביום הקבורה. ועפ"ז, יש סברא לדחות עניני היאָרצייט שאי אפשר לעשותם בשבת, ליום ראשון, שהוא יום הקבורה.

אבל, ההוראה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, היא: "יא"צ — ביום המיתה אפילו בשנה ראשונה, ואפילו כשיום הקבורה רחוק מיום המיתה"⁷².

ומזה גם משמע שהדעה שהיאָרצייט יהי' ביום הקבורה — מושללת לגמרי, כך, שאין לסמוך על דעה זו אפילו לא בתור "סניף". ולכן, היתה ההנהגה כדעת האחרונים שיש להקדים הענינים השייכים ליאָרצייט, ולעשותם ביום הששי.

יג. והנה, ביום הששי גופא — יש חילוק בין קודם חצות ולאחר חצות, כידוע⁷³ שביום הששי לאחרי חצות מתחילה כבר הארת יום השבת.

(71) מובא בכף החיים שם ס"ק צה.
 (72) "היום יום" יג שבט. ספר המנהגים חב"ד ע' 79. וראה תו"מ — רשימת היומן ע' תטז, ובהנסמן שם בהערה 49.
 (73) ראה שער הכוונות ענין ליל ו' וענין טבילת ע"ש. פע"ח שער השבת פ"ג. מ"ח מס' תוספות שבת בתחלתה. סהמ"צ להצ"צ מצות לא תבערו אש (דרמ"צ ז, א).

(66) בראשית ג.
 (67) ראה גם מכתב א' שבט שנה זו (אג"ק חי"ד ע' שכד).
 (68) שהרי ההסתלקות היתה ביום הש"ק, והקבורה — ביום ראשון.
 (69) מובא בשד"ח שם ס"ק צד.
 (70) ראה שו"ע או"ח סתקס"ח ס"ח;
 רמ"א סו"ס תב, ובנ"כ שם.

ומשום זה היתה לכתחילה סברא לדייק שכתבת ועאכו"כ קריאת הפדיונות, וכן נתינת הצדקה, יהיו לאחר חצות דוקא, בזמן ששייך וקשור כבר עם קדושת שבת.

ולהעיר גם ממ"ש בכתבי האריז"ל⁷⁴ ש"הנקבר בערב שבת אחר חמש שעות ביום .. אינו רואה חיבוט הקבר .. כי .. כבר קדושת שבת מאירה אז".

וכן גם בכללות, בענינים של שמחה — לענין עליית העולמות בשבת — שעלי' זו מתחילה מערב שבת אחר חצות, שאז ישנה כבר הארת יום השבת, כנ"ל.

אמנם, לאחר העיון — המסקנא היא שעניני היאצרייט שחל בשבת שנעשים בערב שבת אינם שייכים לקדושת שבת, ובמילא, אין בהם חילוק בין קודם חצות ולאחר חצות.

יד. ויובן ויתבאר ע"פ דוגמא מדין בנגלה:

בנוגע לקידוש בליל שבת ויו"ט — אין צורך להמתין עד צאת הכוכבים, אלא יכולים לקדש גם מבעוד יום, בזמן שמוסיפים מחול על הקודש⁷⁵. וכפי שמצינו⁷⁶ ש"בימי הקדמונים .. היו מקדימין .. בע"ש בעוד היום גדול כ"כ שהי' רב העיר שהי' מהגדולים הקדמונים וכל טובי הקהל עמו הלכו לטייל אחר אכילה של סעודת שבת .. והיו חוזרים לבתיהם קודם הלילה".

אמנם, בנוגע לקידוש בליל פסח — "אינו יכול לעשות כן (לקדש ולאכול מבעוד יום) .. אלא בלילה .. כוס של קידוש הוא אחד מן הד' כוסות לפיכך צריך בלילה ממש, ולא במה שהוסיף מחול על הקודש"⁷⁷. ועד"ז בנוגע לאכילת כזית פת בליל סוכות — ש"לא יאכל בסוכה עד לאחר צאת הכוכבים"⁷⁸.

וטעם החילוק⁷⁹ — לפי שפעולת ההוספה מחול על הקודש היא המשכת קדושת הלילה ביום, היינו, שהיום נשאר יום (ולא שהיום נעשה לילה), אלא שנמשכת בו קדושת הלילה. ובהתאם לכך, הענינים השייכים לקדושה — יכולים לעשותם גם בזמן ההוספה, ואילו הענינים שצריכים

(78) שם סתרל"ט ס"ב.

(79) ראה ב"ח לטאו"ח ר"ס תעב (כ"כ מהר"ל מפראג ז"ל ודבריו נכונים). וראה גם לקו"ש חי"ט ע' 58. תו"מ חי"א ע' 194 ואילך. וש"נ.

(74) שער הגלגולים הקדמה כג. ועוד.

(75) שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ב.

(76) מהרא"י בת"ה ס"א — הובא בב"ח

או"ח סרס"א.

(77) שו"ע אדה"ז שם סתע"ב ס"ב.

להיות בלילה — אי אפשר לעשותם בזמן ההוספה, אלא צריכים להמתין עד צאת הכוכבים.

ולכן:

קידוש שבת (ויו"ט), שקשור עם הקדושה דיום השבת, כמ"ש⁸⁰ "זכור את יום השבת לקדשו", ואינו קשור עם זמן הלילה דוקא — שהרי הקידוש הוא גם ביום⁸¹, ובפרט שאם שכח או נאנס ולא קידש בלילה, אומר נוסח הקידוש הארוך ביום⁸² — יכול להיות גם מבעוד יום, בזמן שמוסיפים מחול על הקודש, כיון שיש בו קדושת שבת (ויו"ט).

משא"כ בנוגע אכילת כזית פת בסוכה, ש"נלמד בג"ש מאכילת מצה⁷⁸, ואכילת מצה "הוקשה לאכילת פסח" שבו נאמר⁸³ "ואכלו את הבשר בלילה הזה", "בלילה ממש", וכן "גם כל הד' כוסות (כולל גם "כוס של קידוש") שתקנו חכמים אינו אלא בלילה בזמן הראוי לאכילת מצה"⁷⁷ — לא מהני ההוספה מחול על הקודש, שכבר מבעוד יום מתחילה קדושת חג הסוכות או חג הפסח, להחייבים שצריכים להיות בלילה דוקא.

טו. ומזה מובן גם בנדר"ד:

גם כאשר יום ההילולא חל בשבת, הרי עניני יום ההילולא שביום זה אינם שייכים לקדושת השבת, כי אם לכ"ד שעות המעתי'לעת (שבשנה זו הוא יום השבת).

ובמילא, גם עניני היארצייט, כמו נתינת צדקה והפדיונות, שנעשים ביום ששי, אינם שייכים לקדושת השבת שמתחילה ביום ששי אחר חצות. וכיון שכן, הרי, בנוגע לעניני היארצייט אין מקום לחלק בין ערב שבת קודם חצות לאחר חצות, כי החילוק דערב שבת קודם חצות ולאחר חצות אינו אלא בנוגע לקדושת השבת, אבל בנוגע לענינים שאינם שייכים לקדושת שבת שבערב שבת, וזה שנעשים בערב שבת אינו אלא להיותו ערב כ"ד שעות המעתי'לע דיום ההילולא, הרי, ערב שבת כולו הוא ערב יום ההילולא, ולא שייך בזה המעלה דלאחר חצות שמצד קדושת השבת.

טז. מעין דוגמא לזה מצינו גם בנוגע לירידת המן בערב שבת — כמ"ש בפרשת השבוע⁸⁴ "והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו והי'

(82) שם סרע"א סט"ז.

(83) בא יב, ח.

(84) בשלה טז, ה.

(80) יתרו כ, ח. שו"ע אדה"ז שם ר"ס

רעא.

(81) שם סרפ"ט ס"ב.

משנה גו"י, הן עבור יום ששי והן עבור יום השבת שבו לא ירד המן — שיש בזה ב' ענינים: "ברכו במן .. בערב שבת שני עומרים, וקדשו במן, שלא ירד בו כל עיקר"⁸⁵.

[המשך הביאור, ש"קדשו במן" שייך לקדושת שבת, ואילו "ברכו במן" אינה מוגבלת להזמן דקדושת שבת, אלא להמעת'לעת דשבת, ולכן נמשכת גם לסעודה דמוצאי שבת — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפס בלקו"ש חל"ו ע' 72 ואילך]²⁸.

יז. ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת בני מהסדר דירידת המן:

נתבאר לעיל שברכת המן דיום השבת נמשכה גם במוצאי שבת — כמו בכל יום שירידת המן היתה בבוקר, "בבוקר תשבועו לחם"⁸⁶, וממנו אכלו גם סעודת הלילה.

ויתירה מזה — שברכת המן ביום השבת נמשכה בכל ימי השבוע, שהרי, זה שבשבת "לא ירד בו כל עיקר" אינו אלא בנוגע לירידת המן למטה, אבל המשכת הברכה מלמעלה — עיקרה ביום השבת, ובכח זה היתה ירידת המן למטה בכל ימי השבוע, כדאיתא בזהר⁸⁷ "ויברך אלקים את יום השביעי .. מה ברכתא אשתכח בי' .. כל ברכאן .. ביומא שביעאה תליין .. מתברכאן מיני' כל שיתא יומיין".

וההוראה מזה בעבודת בני בזמן הזה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר בשם אדמו"ר מהר"ש⁸⁸, שפרנסת בני בזמן הזה היא בדוגמת "מן", כי, כשמתכוונים בדרך הטבע לא רואים כיצד תספיק הפרנסה לכל המצטרך, ועכצ"ל שזהו "לחם מן השמים"⁸⁹, אלא ש"אין בעל הנס מכיר בנסו"⁹⁰.

זוהי איפוא ההוראה — שכאשר יהודי רוצה שתהי' לו פרנסה בגשמיות בימות החול, ובזמן הגלות שנמשל ללילה⁹¹, צריך "לקחת" מיום השבת, וממצב של גאולה שנמשל ליום⁹²:

מתי נמצא יהודי במצב של גאולה מהגלות — כשלומד תורה

(85) ב"ר פי"א, ב. וראה פרש"י בראשית
ב, ג. יתרו כ, יא.
(86) בשלח טז, יב.
(87) ח"ב פח, א (ועד"ז בפרשתנו סג, ב).
וראה גם הנסמן בלקו"ש חט"ז ע' 173.
(88) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע'
קלט. לקו"ש שם ע' 178 הערה 38. וש"נ.
(89) בשלח טז, ד.
(90) גדה לא, א.
(91) ראה זח"ג טז, ריש ע"ב. הנסמן
בתו"מ סה"מ אדר ע' פא הערה 16.
(92) ראה פי' האוה"ח ר"פ צו.

ומקיים מצוות, כמארז"ל⁹³ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", שכן, בנוגע לענינים רוחניים הקשורים עם הנשמה, אין שליטה לגוים, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁴ בעל ההילולא שרק הגוף נמסר לשעבוד גלויות, אבל הנשמה היא בת-חורין.

ובכן, כשיהודי נמצא במצב של גאולה, שנמשל ליום (בוקר) — אזי "בבוקר תשבעו לחם", ומזה נמשכת ברכת הפרנסה גם בלילה, בזמן הגלות.

ועד"ז בנוגע לפרנסה דימות החול — שכאשר ממשיכים מיום השבת בכל ימי החול, "היום יום ראשון בשבת", "שני בשבת" וכו'⁹⁵, שבכל יום תומשך קדושת השבת, שענינו "שבת להוי"ו"⁹⁶, שבו לא עוסקים בעובדין דחול, כי אם בעניני אלקות, תורה ומצוותי' — אזי נמשכת ברכת הפרנסה בימות החול.

זאת ועוד:

כשם שהמין לא הי' בו פסולת⁹⁷, כך יהי' גם בנוגע לפרנסה — שלא זו בלבד שלא יהי' בה פסולת כפשוטו, ענינים שאין בהם תועלת והנאה כלל, אלא עוד זאת, שגם התועלת וההנאה מהפרנסה עצמה תהי' ללא פסולת (דוגמת אכילת המן מבלי שיצטרכו להסיר פסולת לאחר האכילה), היינו, שהשימוש בפרנסה יהי' רק עבור דברים בריאים ושמחים⁹⁸.

יח. ויש לקשר זה עם האמור לעיל (ס"ד) שמסעודת מלוה מלכה ניזון ונהנה העצם לזו שממנו יהי' תחיית המתים²¹:

גשמיות מצד עצמו — ענינו "מות"⁹⁹, שאין לו חיות וקיום מצד עצמו, וחיותו אינה אלא מצד הנשמה והרוחניות שממשיכים ונותנים בו. וזהו גם ענינו של העצם לזו — שכיון שלא נהנה מחטא עץ הדעת, "אילנא דטוב ורע"¹⁰⁰, שייך הוא ל"אילנא דחיי"¹⁰⁰, ולכן, ה"ה ממשיך ונותן חיות בה "מתים", בענינים הגשמיים.

98) ראה גם תו"מ חט"ז ריש ע' 133.

וש"נ.

99) ראה לקו"ת צו יב, סע"ד. האזינו עב,

ב. ובכ"מ.

100) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא בתניא

אגה"ק רסכ"ו.

93) אבות פ"ו מ"ב.

94) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

95) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 328. וש"נ.

96) יתרו כ, יו"ד. ועוד.

97) ראה יומא עה, ב.

ובפשטות — שיהי' שבוע בריא וחי ("א געזונטע וואָך און אַ לעבעדיקע וואָך"), בבני חיי ומזוני רויחי.

* * *

יט. בהמשך להמדובר לעיל (בהמאמר¹⁰¹) בענין "לחזות בנועם הוי"י"¹⁰² שהו"ע התענוג ("נועם" מלשון תענוג) דעולם הבא — מבואר בלקו"ת פרשתנו¹⁰³ שמהות תענוג זה הוא "באופן אחר מה שאין ערוך אליו כלל כל עניני התענוגים שבעוה"ז",

וממשיך, ש"לכן ארז"ל¹⁰⁴ גבי אלישע אחר מוטב דלדייני' וליתי לעלמא דאתי, אשר כדאי כל יסורי גיהנם כל י"ב חודש .. [שהצער והיסורים דשעה אחת בגיהנם הם באין ערוך לכל יסורי עוה"ז, כפי שמביא אדמו"ר הזקן באגרת התשובה¹⁰⁵ "מ"ש הרמב"ן¹⁰⁶ .. שאפילו יסורים של איוב ע' שנה אין להן ערך כלל ליסורי הנפש שעה אחת בגיהנם] בשביל שיקבל העונג כו".

ומקדים¹⁰⁷ לבאר שגם בתענוגי עוה"ז יש חילוקי דרגות בתענוג, "כמו דרך כלל יש תענוג בחוש הטעם .. וכן יש תענוג בדבור .. וכן יש תענוג בשמיעה קול נאה זמרא דפומא או כלי זמר ערב כו", ועד ל"התענוג שבשכל .. (ש)הוא מהות תענוג אחר לגמרי מהתענוג שבחוש הטעם וכו".

זאת ועוד:

אצל בעל שכל (שזוהי שלימות האדם) שהוא חכם גדול — כל כח התענוג מונח רק בענין השכל והחכמה, שלכן מצינו אצל כמה חכמים, שלהיותם שקועים בעניני שכל וחכמה, לא הרגישו צער מענינים אחרים, וגם לא התענוגו משאר ענינים, מלבד ענין השכל והחכמה, שבזה הי' מונח העצם שלהם.

ויש להביא דוגמא לזה — מאדם מבוגר, שלצחוק יחשב לו התענוג שמתענג תינוק קטן בענינים שלו. וכמו כן בנוגע ל"קטנות" ו"גדלות" אצל אדם מבוגר גופא, שהצורך שלו באכילה ושתיה הו"ע של קטנות אצלו, ואילו הגדלות שלו היא שביכלתו להשיג ולחדש גם בשכל גדול ועמוק — הרי התענוג שבמילוי רעבונו וצמאונו ע"י אכילה ושתיה,

(105) פרק יב.
(106) "בהקדמה לפי' איוב" (אגה"ת שם).
(107) לקו"ת שם, ג.

(101) פ"ג (לעיל ס"ע 8 ואילך).
(102) תהלים כז, ד.
(103) בשלח א, ד.
(104) חגיגה טו, ב.

אינו תופס מקום כלל ונחשב כלא וכאין לגבי התענוג שיש לו בלימוד החכמה.

ומזה מובן בנוגע לעניני חכמה גופא, שגם בהם (כמו בכל הענינים) יש חילוקים של קטנות וגדלות, חכמות קטנות וחכמות גדולות ועמוקות — שהתענוג בחכמות שהם בדרגא תחתונה אינו דומה להתענוג שבחכמה נעלית יותר, וכאשר מעלת החכמה היא שלא בערך, גם התענוג שבה הוא שלא בערך, ועד שיכול להיות שלגבי תענוג זה התענוג שבשאר החכמות הוא באופן של העדר תפיסת מקום לגמרי.

וזוהי מעלת התענוג שבתורה:

אע"פ שגם התורה נקראת בשם חכמה, וכמ"ש¹⁰⁸ "כי היא חכמתכם גו' לעיני העמים", היינו, שגם אינם יהודים רואים את החכמה שבה, כך שיש לה נקודה משותפת עם סתם חכמות, מ"מ, להיותה חכמה נעלית ביותר שלא בערך לגבי שאר חכמות,

— שהרי התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והוא וחכמתו ורצונו אחד¹⁰⁹, וא"כ, כשם ש"אין ערוך לך", כך גם אין ערוך לחכמתו — ית' —

הרי גם התענוג שבה הוא שלא בערך לגבי כל שאר התענוגים, כולל גם התענוג שבחכמה נעלית ביותר.

כ. והנה, בתענוג שבתורה גופא יש חילוקי דרגות.

ובהקדמה — שיש ב' אופני תענוג: תענוג המורכב, ותענוג פשוט¹¹⁰. וכשם שדבר שסובל הרכבה, ובפרט דבר המורכב, הוא באופן של ירידה גדולה לגבי מדריגתו בהיותו בפשיטותו, וכמ"ש הרמב"ם¹¹¹ שיסוד היולי הוא באין ערוך אפילו לגבי ד' היסודות הפשוטים ועאכו"כ לגבי כל פרטי הנבראים שנוצרו מהרכבת ד' היסודות הפשוטים — הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לתענוג, שתענוג המורכב אינו בערך לתענוג הפשוט.

ומזה מובן, שגם בתענוג שבתורה ישנו החילוק שבין תענוג המורכב לתענוג הפשוט, שזהו חילוק שבאין ערוך.

כא. ובכללות — ה"ז החילוק שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה:

(110) ראה סה"מ תרס"ג ע' כד ואילך.
המשך תרס"ו ע' צז ואילך. ועוד.
(111) ראה מו"נ ח"א פע"ב.

(108) ואתחנן ד, ו.
(109) ראה תניא פ"ד.

איתא בזהר¹¹² שפנימיות התורה היא נשמתא דאורייתא, ונגלה תורה — הן הן גופי תורה.

והחילוק שבין נשמה לגוף — שהנשמה היא ענין של פשיטות בערך הגוף, שהרי הגוף הוא מורכב מד' יסודות, והוא בעל שינויים, משא"כ הנשמה שמצד עצמה כולה רוחניות, במכ"ש ממלאכים שנקראים "שכלים נבדלים"¹¹³, כיון שנבדלים מד' יסודות, ועאכו"כ נשמות, ש"מחיצתן לפנים ממלאכי השרת"¹¹⁴.

ומזה מובן גם בנוגע לתורה — שהחילוק בין פנימיות התורה, נשמתא דאורייתא, לנגלה תורה, גופי תורה, הוא בדוגמת החילוק שבין פשיטות לגבי דבר המורכב.

וההסברה בזה¹¹⁵:

נגלה תורה — קשור ומורכב עם עניני העולם שבהם דנים הלכות התורה, כמו הלכות תפילין בקלף גשמי והלכות ציצית בצמר גשמי,

[וענין זה הוא בלימוד התורה דוקא, ולא במצוות, כי: קיום המצוות הוא בגשם הדבר, וא"כ, אופן ההרכבה של המצוה עם הגשם הוא שלא בערך, ובמילא, אין זו "הרכבה"; אבל לימוד התורה אינו בהגשם (הקלף או הצמר) עצמו, אלא בהסברא הרוחנית הקשורה עם הדברים הגשמיים, ובמילא, שייך בזה "הרכבה" — כמ"ש בתניא¹⁰⁹ שחכמתו של הקב"ה "נסעה וירדה .. ממדרגה למדרגה כו", עד שנתלכשה בהלכה הקשורה עם ענין גשמי].

משא"כ פנימיות התורה — מדברת אודות עניני אלקות, עשר ספירות, אשר, "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד"¹¹⁶, שזהו"ע של פשיטות בערך כל העולמות והבריאה כולה.

כב. זוהי ההוספה שבלימוד פנימיות התורה לגבי לימוד נגלה תורה וחיצוניות התורה:

מחד גיסא יש מעלה בלימוד נגלה תורה לגבי לימוד פנימיות התורה — כמ"ש אדמו"ר הזקן בסוף ספר התניא¹¹⁷ ש"בלימוד הלכות

(115) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 314. וש"נ.

(116) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). הובא בתניא אגה"ק רס"כ.

(117) קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, סע"ב ואילך).

(112) ח"ג קנב, א.

(113) מו"נ ח"א רפמ"ט. וראה תניא

אגה"ק ס"כ (קכט, ב).

(114) ירושלמי שבת ספ"ו. דב"ר פ"א, יב.

פרש"י בלק כג, כג.

אתרוג (למשל) משיג ותופס האתרוג ממש ומצוותו כהלכה", השגת המהות, משא"כ בלימוד פנימיות התורה, עניני הספירות וכו' — "אי אפשר לנבוא להשיג כלום במהות האלקות" [ובמכ"ש וק"ו: ומה מהות הנפש שלו אינו יכול להשיג, מהות הספירות — על אחת כמה וכמה], כי אם ידיעת המציאות בלבד.

אבל לאידך גיסא — דוקא בפנימיות התורה ישנה ה"פשיטות" דתורה בערך להענינים שנשתלשלו למטה ונתלבשו ב"גופי תורה".

כג. ועל זה ניתוסף החידוש של תורת החסידות — ע"י הבעש"ט, וממלאי מקומו, המגיד, אדמו"ר הזקן, ורבותינו נשיאינו לדורותיהם, ועד לבעל ההילולא בדורנו זה:

החידוש של תורת החסידות הוא — שפנימיות התורה (ה"פשיטות" דתורה) תהי' לא רק באופן שלומדים מציאות האותיות והענינים, אלא שיומשך ויבוא בהבנה והשגה.

וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹¹⁸, הרי לימוד תורת החסידות מביא גם תוספת אור וחיות במעשה:

לכל לראש — שע"ז שידוע או לומד עכ"פ כוונת המצוה, ניתוסף אצלו אור וחיות בקיום המצוות, שהרי כוונת המצוה היא כמו נשמה שמוסיפה חיות בהגוף¹¹⁹.

זאת ועוד — שנוסף על תורת החסידות ולימוד תורת החסידות, ישנם גם דרכי החסידות.

כד. אמנם, ישנם כאלה שרוצים לומר, ח"ו, שכל זה שייך להבעל שם טוב, תלמידי הבעש"ט וממלאי-מקומם, המגיד, אדמו"ר הזקן ורבותינו נשיאינו. אבל בדורנו זה, כיון שהבעש"ט הוא בעולם האמת, וכן גם המגיד, אדמו"ר הזקן והרביים שלאחריו — איך יכולים בדורנו זה, דור יתום, לעסוק בענינים נעלים כאלה, ולומר שזוהי ההליכה בדרכי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן וממלאי-מקומם, בה בשעה שלא הבעש"ט עצמו נמצא, וגם לא תלמידיו ממלאי-מקומו?! ...!

והמענה לזה:

כיון שהבעש"ט הודיע לנו¹²⁰ שבעת "עליית נשמה" הידועה אמר

120) באגה"ק הידועה — נדפסה בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

118) קידושין מ, ב. וש"נ.
119) ראה תניא פל"ח.

לו מלכא משיחא (במענה לשאלתו אימת אתי מר) שיכוא כשיפוצו מעינותיך — דהבעש"ט — חוצה, ולעת-עתה משיח עדיין לא בא, הרי, דבר ברור, שכל מי שמאמין בהבעש"ט ובדברים ששמע הבעש"ט ממלכא משיחא, מוכרח הוא גם להאמין שעכשיו ישנם המעינות דהבעש"ט, ועכשיו ישנו הענין דהפצת המעינות — שהרי הוא "מאמין . . בכל יום שיכוא", "אָט אָט קומט משיח", עי"ז שישלימו את הענין דהפצת המעינות, ה"פכים קטנים" שעד עתה עדיין לא השלימו. זוהי איפוא הוכחה ברורה שעל כל אחד מאתנו מוטל התפקיד הקדוש להפיץ את המעינות של הבעש"ט והנשיאים שלאחריו שיגיעו גם ב"חוצה", שבזה תלוי ביאת המשיח בפועל כאן למטה.

כה. אלא שעדיין יש מקום לקושיא — מה כבר יוכל לפעול בכחו הוא, ובפרט שידע איניש בנפשי מעמדו ומצבו?! הנה בנוגע למעלת הכחות שלו — "בהדי כבשא דרחמנא למה לך"¹²¹;

אבל, מה שברור הוא — שהקב"ה אינו מבקש "אלא לפי כחן"¹²², "לפי הכח של כל או"א"¹²³, ובמילא, תובעים ממנו שיעסוק בדבר — בכחו הוא — באופן ד"בכל מאדך"¹²⁴, אשר, עם היותו "מאד שלך" בלבד, ה"ז קשור עם "מאד" האמיתי¹²⁵.

והמשל לזה — מתענוג של תינוק קטן, שאף שבאמת אין זה תופס מקום כלל אפילו לגבי כח היותר קטן של האב החכם, מ"מ, כאשר התינוק הקטן מתמסר בכל עצמותו ("גיט זיך אינגאַנצן אַוועק") עם כח התענוג שלו, ה"ה מגיע בהתענוג דהאב, ופועל שהאב מצמצם את עצמו בהתענוג של התינוק קטן (כנ"ל בהמאמר¹²⁶) — לא צמצום של העולם והסתר, אלא ע"ד שאמרו¹²⁷ "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה", וב"דרך קצרה" זו מכניס הרב את כל עצמותו¹²⁸.

וכדאייתא במדרש¹²⁹ המשל מראיית בכואה ב"מראות קטנות" באותו אופן כמו ב"מראות גדולות".

(126) פ"ב (לעיל ריש ע' 8).

(127) פסחים ג, ב. וש"נ.

(128) ראה גם לקו"ת בשלח שם, א. לקו"ש ח"כ ע' 88 הערה 17. וש"נ.

(129) ב"ר פ"ד, ד. וראה לקו"ת קרח נג,

ב ואילך.

(121) ברכות יו"ד, סע"א.

(122) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(123) המשך באתי לגני ה'ש"ת פ"ב

(סה"מ תש"י ע' 113).

(124) ואתחנן ו, ה.

(125) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

ולכן, מבלי להיות מרומה ("ניט נאָרנדיק זיך") במעמדו ומצבו, בכחו וביכלתו — הרי זה דבר ברור ופשוט, שכל אחד ממשים ריבוא מישראל וענפיהם כו¹³⁰ שבדרא דעקבתא דמשיחא, לא זו בלבד שביכלתו להפיץ את מעיינות הבעש"ט, אלא עוד זאת שהראו לו כיצד לעשות זאת — כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³¹, בעל ההילולא, שהבעש"ט גילה אודות יכלתו של כל יהודי, ואדמו"ר הזקן הראה כיצד יכול כל יהודי לעשות זאת.

עתה בדורנו זה, כל אחד הוא תלמיד של הבעש"ט והנשיאים שלאחריו, אצלו נמצאים המעיינות דהבעש"ט, ובכחו להפיץ אותם בחלקו בעולם עד שיחדור גם בה"חוצה" דחלקו בעולם — שזה יביא את המשיח (הפרטי¹³²) בחלקו בעולם, ולאח"ז — את המשיח הכללי דכללות ישראל, משיח כפשוטו, בשר ודם, ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, למטה מעשרה טפחים.

כו. ועדיין יש מקום לקושיא — שסוף-סוף, גם כשעוסקים בזה, רואים שפועלים רק "קטנות"?

והמענה לזה — ע"פ דברי הגמרא במסכת סנהדרין¹³³:

"כתיב¹³⁴ צדיק הוא חי' יחי', כשהי' רבן גמליאל מגיע למקרא הזה, הי' בוכה ואמר מאן דעביד לכוּלהו נכל הענינים הנעלים שנזכרו לפני"ז: "אל ההרים לא אכל"¹³⁵, "שלא אכל בזכות אבותיו"¹³³, וכן כל שאר הענינים שנימנו בהמשך לזה] הוא דחיי, בחדא מינייהו לא. א"ל ר"ע אלא מעתה אל¹³⁶ תטמאו בכל אלה¹³⁷ הכי נמי בכולהו אין בחדא מינייהו לא, אלא באחת מכל אלה, הכי נמי באחת מכל אלה".

ועד"ז במסכת מכות¹³⁸: "כתיב¹³⁹ עושה אלה לא ימוט לעולם ..

מי כתיב עושה כל אלה, עושה אלה כתיב, אפילו בחדא מינייהו".

ומזה מובן גם בנדו"ד — שאצל כל אחד מאתנו ישנם המעיינות של הבעש"ט, עכ"פ באופן ד"אחת מכל אלה".

(135) שם, ו.

(136) אחרי יח, כד.

(137) פסוק שמדבר אודות ענינים בלתי-

רצויים, שלכן, אין רצוני לסיים את הפסוק.

(138) כד, א.

(139) תהלים טו, ה.

(130) ראה תניא פל"ז (מח, א).

(131) ראה סה"ש תש"ח ע' 259. וראה גם

תו"מ ח"א ע' 190. וש"נ.

(132) ראה תניא אגה"ק ס"ד.

(133) פא, א.

(134) יחזקאל יח, ט.

ואין לומר שרק "מאן דעביד לכולהו הוא דחיי, בחדא מינייהו לא". — חס ושלום לומר שיהודי אינו קשור עם הבעש"ט באופן של דביקות, שעז"נ¹⁴⁰ "ואתם הדבקים גו' (ועי"ז) חיים".

גם מי שאינו עושה "כל אלה", אלא רק "אחת מכל אלה" — פעל וסיים ("אויפגעטאָן און אָפגעטאָן") חלקו בהפצת המעיינות חוצה, וקירב — במקצת עכ"פ — את הגאולה האמיתית ע"י ביאת משיח.

כזו. המורם מכל האמור לעיל — שהפצת המעיינות אינו ענין של "דרכי החסידות", או ענין ששייך ליחיד סגולה בלבד, אלא זהו ענין השייך לכל אחד ואחת מישראל,

אשר, לא זו בלבד שעליו מוטל החוב דהפצת המעיינות, אלא עוד זאת, שניתן לו הכח והיכולת (שהרי "אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו"¹⁴¹) לעשות פעולה כזו שעשאה הבעש"ט בזמנו!...

אלא שהפעולה שלו היא כנס על גבי הענק¹⁴²,

וגם — לאחר פתיחת הצינור והשביל [כתורת הבעש"ט¹⁴³ בפירוש מארז"ל¹⁴⁴ "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני", "שביל הוא צנור, שפתח צינור ושביל השפע"] ע"י רבותינו נשיאינו, שפתחו וגם סללו את השביל והדרך — "הדרך" בה"א הידיעה — דרך רחבה ביותר, כדאיתא בגמרא¹⁴⁵ ש"הדרך" היא (לא רק "דרך" סתם של י"ו אמה, אלא) של ל"ב אמה, שבה ועל ידה נוכל להמשיך את המעיינות דהבעש"ט חוצה.

ועוד והוא העיקר:

"גופא" — כל חלקי הגוף, אפילו החלק היותר תחתון, העקב שברגל, שגם הוא חלק מהגוף — "בתר רישא אזיל"¹⁴⁶, כיון שקשור עמו. וכמו כן קשורים אנו עם הנשמה הכללית שלנו ("אָט אַזוי זיינען מיר פֿאַרבונדן מיט אונזער נשמה כללית").

וא"כ, התקשרותנו עם הנשיאים בקשר אמיץ וחזק כל ינתק, היא היא שנותנת לכל אחד את הכח — מבלי הבט על הכח שלו (מצד עצמו) בתור איש פרטי — לפעול חלקו בהפצת המעיינות.

דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת. וכבר נאספו המ"מ בכמה ספרים.

(143) כש"ט ס"ה.

(144) ברכות יז, ב. וש"נ.

(145) ב"ב ק, ריש ע"ב.

(146) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(140) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג ספל"ד.

(141) ע"ז ג, סע"א. וראה המשך באתי לגני שבהערה 123.

(142) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם רבי ישעי' מטראני). הקדמת החוות

כח. וע"י ההתעסקות בהפצת המעיינות, זוכים לכל השכר — כל הון ביתו"¹⁴⁷, שניתן לו על ידי הקב"ה ("דאָס גיט אים אָפּ דער אויבערשטער"), באופן ד"בוז יבוזו לו"¹⁴⁸, ועד שזוכים "לחזות בנועם הוי"¹⁰² (כנ"ל בהמאמר¹⁴⁹) — גילוי עצם התענוג שישנו בפנימיות התורה, ועי"ז נמשך גם בנגלה דתורה, — כן תהי' לנו במהרה ממש, כאשר יקויים היעוד¹⁵⁰:
 "ונגלה כבוד הוי"¹⁵¹ — שהקב"ה "מוציא חמה מנרתקה"¹⁵¹, שמוציא את ה"שמש הוי"¹⁵² מהמגן ונרתק דשם אלקים¹⁵²,
 "וראו כל בשר" — אפילו בשר הגשמי, ולא רק של בני אדם, אלא גם של בעלי-חיים, ע"ד מ"ש¹⁵³ "וישרנה הפרות",
 "כי פי הוי' דיבר".

* * *

כט. דובר בארוכה אודות מ"ש בפרשת השבוע⁸⁹ "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (שלכן, הברכה שהוצרכו לברך לפניו¹⁵⁴ לא היתה יכולה להיות "המוציא לחם מן הארץ"), שדוגמתו בתורה הוא פנימיות התורה (שחלוקה מנגלה דתורה שהיא בדוגמת "לחם מן הארץ"¹⁵⁵,

ברכת הזן בשעה שירד להם מן, אלא שבמתן תורה נעשית ברכת הזן מצוה מן התורה (כמו כל הענינים שהיו לפני מתן תורה, שבמתן תורה נעשו מצוה מן התורה), ומאז קיימה (לא מפני שכן נהגו לפני מתן תורה, אלא) מפני שניתנה — מחדש — למשה בסיני.

155) וחילוק זה ישנו גם בקיום המצוות — שיש ענינים שבאים ללא יגיעה, אלא ע"י סייעתא דשמיא, היינו, שמלמעלה מזמינים לו מצוה מסויימת (וכל הענינים שזקוק אליהם כדי לקיים את המצוה), ובוה גופא, בשעה שיש אצלו "עת רצון", כשעומד בהתעוררות לקיים את המצוה — דוגמת לחם מן השמים; ויש ענינים שבאים לאחרי קשיים עצומים ("געוואַלדיקע שוועריקייטן"), וצריך יגיעת נפש ויגיעת בשר עד שפועל בעצמו לעשותם, ולא עוד אלא שגם אז אין זה באופן של מן המובחר, כי אם, לצאת ידי חובתו בלבד — דוגמת לחם מן הארץ.

147) שה"ש ח, ז.
 148) שה"ש שם. וראה תו"א תולדות יח, ג.
 149) פ"ג (לעיל ס"ע 8 ואילן).
 150) ישע"י מ, ה.
 151) נדרים ח, סע"ב. וש"נ.
 152) ראה תניא שעהיוה"א רפ"ד.
 153) שמואל"א ו, יב.
 154) נוסף על הברכה שלאחריו — ברכת המזון, שחיובה מן התורה (ברכות מח, ב), אבל היתה כבר קודם מתן תורה — אצל אונקלי הון [שאכילת המן היתה ההקדמה וההכשרה למתן תורה, כמארו"ל (מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד) "לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן", שלכן היתה תחילה אכילת המן — בחמשה עשר (או ששה עשר) באייר (ראה מכילתא ופרש"י בשלח טז, א ובפי' הרא"ם וגו"א שם. ועוד), ואח"כ ניתנה תורה — בששה (או שבעה) בסיון (שבת פו, ב)], כמאמר רד"ל (ברכות שם) "משה תיקן לישראל

שניתנה ושייכת (לא רק ליחידי סגולה, אלא) לכאו"א מישראל (לא רק לצדיקים או בינונים אלא גם לרשעים), כפי שלמדים מזה ש"כבר הי' לעולמים" ב"לחם מן השמים" כפשוטו, שירידת המן היתה לכל הסוגים דבניי — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1035 ואילך¹⁵⁶.

[בהמשך הענין (שם ע' 1040), בנוגע לטענות החדשות שלימוד החסידות שייך ליחידי סגולה ויש צורך בהכנות כו' — אמר:

מהטענות החדשות — שמפורש בגמרא¹⁵⁷ "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיו", וא"כ, צריך להמתין עד שירד "מלאך ה' צבאות", ואז יתיישב ללמוד עמו פנימיות התורה!...

יש לדעת, איפוא, שזוהי "תחבולה" ו"המצאה" נוספת של היצה"ר — ככל שאר תחבולות היצה"ר ש"היום אומר לו עשה כך כו"¹⁵⁸ — שבאה מצד החושך כפול ומכופל דומן הגלות.

ובהקדים פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בשם אביו¹⁵⁹ — שלפעמים מתעטף היצה"ר באצטלא של קדושה א' זידענע זשופיצע" (סירטוק של משי),

— וכידוע פתגם זקני החסידים (ויש אומרים שהוא בשם הנשיאים)¹⁶⁰: "וואָס מיינסטו? עשו איז געגאַנגען אַרומגעגאַרטלט מיט אַ האַרטע שטריק; ער איז געגאַנגען מיט אַ זיידענע זשופיצע"! ... ואעפ"כ "הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"¹⁶¹, כדי למנוע מיעקב לבוא לקיום היעוד¹⁶² "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", וטוען "יש לי רב"¹⁶³, וכו' וכו' —

וכן הוא בנדו"ד, שכיון שמדובר אודות העלם והסתר על לימוד פנימיות התורה, בהכרח שיבוא דוקא ע"י יהודי שיש לו גם "בבואה דבבואה"¹⁶⁴, ואכן מצא היצה"ר שוטים

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר: שוטים ישנם בכל דור,

156) בשילוב עם שיחת ש"פ בשלח (160) ראה אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"י ע' תשכ"ג. שצד. סה"ש תרפ"ה ע' 83.

157) מו"ק יז, א. וש"נ.

158) שבת קה, ב.

159) ראה גם אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ד ע' סז (נעתק ב"היום יום" כג סיון). 160) וראה גם בהמאמר פ"ז ואילך (לעיל ע' 17 ואילך).

161) וראה גם בהמאמר פ"ז ואילך (לעיל ע' 17 ואילך). 162) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה תו"מ ח"ג ע' 193. וש"נ.

163) תו"מ ח"ז ע' 90. וש"נ.

ובלשון חז"ל¹⁶⁵ "יאבד עולמו מפני השוטים" (בתמי'). שכן, כשם שישנם צדיקים בכל דור, כמארוז¹⁶⁶ "ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור", כן הוא גם בלעו"ז, ובמילא, ניתן למצוא שוטים אחדים "אפילו" בדורנו זה... —

ש"אימצו" את טענת היצר שכדי ללמוד פנימיות התורה צריך להמתין לרב שדומה למלאך ה' צבאות!...

לפי הבנתם המגושמת — צריך להתעופף אדם עם שני כנפיים על גבו... לטפח בכנפיו ("פאָטשן מיט די פליגלען") ולצעוק "קדוש קדוש"... — או אז "יודה" שאכן מראים לו (מלמעלה) שצריך הוא ללמוד פנימיות התורה!...

— כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם¹⁶⁷ אודות אדמו"ר הצמח-צדק והרה"צ ר' יעקב ישראל מטשערקאָס (בנו של הרה"צ ר' מרדכי מטשרנוביל) — שניהם היו חתניו של אדמו"ר האמצעי — שהתחנכו אצל רבינו הזקן, והיו נוהגים ללמוד יחד בעלי', ולאחר משך זמן התיישבו בדעתם לעסוק בתעניות כו' כדי לזכות לגילוי אליהו. ואכן התענו במשך זמן עד שכבר לא היו בכחם לטפס לעלי', כך שאירע שאחד מהם נשאר למטה.

בסופו של דבר פגשו מישהו שלא הכיר את מקומו... ורצה "להצטרף" אליהם. הלה הי' יושב (או שוכב) למטה ומתטען ("ער פלעגט זיך אויס'טענה'ן") בינו לבין עצמו: היתכן שלאחרי שכבר גמר להתענות מספר התעניות הדרוש, וכבר קיים את כל הסיגופים — אין לו עדיין גילוי אליהו, היפך המפורש בספרים שלאחרי הכנות הנ"ל, שעשאם כבר, בא גילוי אליהו?!... וכיון שאין שום תירוץ על זה, הרי סימן שמהו פה אינו כשורה ("עפעס שטימט דאָ ניט").

כאשר ראו הצ"צ וחברו שיש להם "עסק" עם יהודי מסוג כזה... החליטו ללמדו לקח:

הלה הי' נוהג לבוא מידי לילה בלילה — לערוך "תיקון חצות", לקונן על גלות השכינה, או כדי להתטען אודות גילוי אליהו. ובשעה שהי' עסוק ב"עבודתו", שאז ישבו הם בעלי' — שפכו עליו מים מלמעלה, והכריזו בקול: "טהור טהור"!... ואכן, "נתיישב" אצלו שכל מה

¹⁶⁷ ראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' רפט. תו"מ שם ע' 288 הערה 33.

¹⁶⁵ ע"ז נד, ב (במשנה).
¹⁶⁶ יומא לח, ב.

שכתוב בספרים (אודות הדרכים לזכות לגילוי אליהו) הוא דבר אמת, והראי, ששמע בעצמו קול מלמעלה... וכבר נתקיים בו "וזרקתי עליכם מים טהורים"... ועוד הכריזו עליו "טהור טהור"... ומזה מוכח ש"משה אמת ותורתו אמת"!

וכמו כן בנדו"ד — שמצד ההגשמה שלו, חושב שצריך לעוף מישהו עם שתי כנפיים, לטפח בכנפיו ולצעוק "קדוש", ואזי יתחיל ללמוד פנימיות התורה... אלא שעתה, אין הזמן גרמא לוותר ולהתרצות ("נאָכגעבן") ולמלא את רצונו בה"שטותים" שלו (כבסיפור האמור), ולפועל, לעת עתה, לא זו בלבד שהוא בעצמו אינו לומד פנימיות התורה, אלא עוד זאת, שרוצה לפעול ח"ו על הזולת שגם הוא לא ילמוד.

ובכל אופן, כיון שמדובר אודות שוטים — מוטב שלא להתעסק עמהם כלל ("עס איז געזינטער האָבן מיט זיי וואָס ווייניקער צו טאָן").

— כ"ק מו"ח אדמו"ר (בעל ההילולא) סיפר פעם¹⁶⁸ אודות א' מזקני החסידים של הצ"צ, שהקפיד על מנהגו לילך רגלי לליובאוויטש, עד כדי כך, שכאשר לא הי' בכחו לילך בכל שנה (כדרכו בצעירותו), הי' הולך רק פעם בשנתיים, אמר פעם לבניו ונכדיו — במענה לטענתם למה מתעקש לילך רגלי דוקא, ולא לנסוע — שכאשר יגיע לעולם האמת (או לעתיד לבוא) יצרף למשקולת זכיותיו את הליכתו לליובאוויטש כך וכך פעמים, שעל זה מגיע לו שכר פסיעות, שכר הליכה (נוסף על "שכר מעשה"). וסיים, שכל זמן שילך לליובאוויטש רגלי, יהי' מונח על קו המשקולות הוא לבדו, אבל, אם יסע לליובאוויטש עם סוס (או שור), הרי יבוא גם הסוס (או השור) ויטיל את עצמו על קו המשקולות, ויתבע את חלקו... ובמילא (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בשחוק:) "וויל ער מיט קיין פערד ניט האָבן צו טאָן... אפילו דאָרטן אויך ניט" (אינו רוצה להתעסק עם סוס, אפילו לא בעולם האמת)!

ונוסף על זה בנדו"ד — שכאשר מתעסקים עם שוטה (באיזה קו שיהי', אפילו בקו של דחי' כו'), הרי, נוסף לכך שחבל על הזמן, ומה גם שאין צורך לדחות את החושך ע"י ההתעסקות ("דורך פאָרקען זיך") עם החושך, כיון שיכולים לדחותו אפילו ע"י "מעט אור"¹⁶⁹, ועאכ"כ ע"י ריבוי אור — הנה עוד זאת, בנוגע לשוטים יש צורך בזהירות, כמובן

168) ראה גם אג"ק שלו ח"ו ס"ע רסט
המעשה פ"ה. תניא פ"ב (יז, א). ובכ"מ.

169) ראה גם אג"ק שלו ח"ו ס"ע רסט
ואילך. תר"מ שם ע' 325.

מדברי המשנה¹⁷⁰ ש"פגיעתן רעה, החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין"...

ומה שגרוע עוד יותר, והוא העיקר — ש"המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ"¹⁷¹, כך שבשעה שמתאבק עם שוטה, עלול להתדבק בו משהו.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים שהעצה היא איפוא להוסיף אומץ בלימוד והפצת החסידות, ועי"ז זוכים לביאת משיח צדקנו, למטה מעשרה טפחים).].

* * *

ל. הסדר ביו"ד שבט הוא — לערוך מגבית לטובת "קרן תורה"¹⁷²:
"קרן תורה" נוסדה לעזור ולסייע לאלה הרוצים ללמוד תורה שלא לשם "תכלית",

— כי, כשם שהקב"ה, נותן התורה, הוא בלי תכלית ובלי גבול ובלי סוף, כך צריך האדם להקדיש מזמנו כמה שנים (ולכל הפחות כמה חדשים או כמה שבועות) ללימוד התורה ללא תכלית — ובפשטות — לימוד תורה לשמה, ללא ענינים צדדיים (כמו על מנת שיהי' רב, שעושה את התורה קרדום לחפור בו¹⁷³, או כדי לקבל "סמיכה", וכיו"ב),

אלא שישנם כאלה שמבלבלת אותם השאלה "וכי תאמרו מה נאכל גוי"¹⁷⁴ — ולכן נתיסדה "קרן תורה", כדי להסיר את השאלה "מה נאכל" ע"י הסיוע מקרן זו במשך הזמן שבו ילמדו תורה באופן האמור.
וע"פ הנהוג בשנים האחרונות — תורמים ומפרישים לקרן זו בעת ההתוועדות דיום ההילולא.

וכיון שמדובר אודות ענין שרוצים שיהי' באופן של פנימיות בטהרתו ("פנימיות אֵלִיין"), ללא פניות צדדיות — הנה גם ההפרשה והנתינה לקרן זו היא לא באופן שמדפיסים אודותי' בעיתון, שולחים מכתבי תודה, או מכריזים בקול גדול שפלוני בן פלוני הפריש סכום כך וכך, אלא משאירים את הדבר לכאו"א, שיתן כפי יכלתו, ומה טוב, "בכל מאדך"¹²⁴, לכל הפחות "מאד שלך"¹²⁵.

(173) ראה תניא ספ"ח, ובהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' עב).

(174) לשון הכתוב — בהר כה, כ.

(170) ב"ק פז, א.

(171) תניא ספכ"ח.

(172) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד

סכ"ז (תו"מ חט"ז ע' 58 ואילך). וש"נ.

וכל מי שרוצה, יכול לרשום על פתקא שמו ושם אמו — כדי להזכירו על ציונו של בעל ההילולא, שהשתתף ב"קרן תורה".

ובא' משני אופנים: (א) לרשום באותה פתקא — גם את סכום הנתינה, (ב) ליתן הסכום בפ"ע, והפתקא בפ"ע, כי, הפתקא תהי' נקראת גם ע"י בן-אדם — שהרי מסתמא אקרא אני את הפתקא על הציון, ובמילא, אם רצונו להעלים גם ממני את הסכום, הברירה בידו לרשום שמו ושם אמו על פתקא בפ"ע, ואת הסכום בפתקא בפ"ע.

ואלה שרוצים ליתן ב"מזומן" — תבוא עליהם ברכה, והם מוקדמים לברכה, ע"ד מ"ש בגמרא (במסכת תענית¹⁷⁵) החילוק בין אבא חלקי' ואשתו, שתפלתה פעלה במהירות יותר, לפי ש"יהבא ריפתא לעניי ומקרבא הנייתה" ("שדבר אכילה היא נותנת לעני והוא בלא טורח ממה שהיתה נותנת מעות ויטריח העני עד שיקנה"¹⁷⁶), ואילו אבא חלקי' "יהיבנא זוזא ולא מקרבא הנייתי". וכ"ש וק"ו כשמישהו נותן רק הבטחה על ממון — שדבר זה רחוק לא רק מנתינת אוכל ומשקה כפשוטו, אלא אפילו מנתינת ממון.

אבל, מכיון שאין רוצים לקבוע הגבלות באופן הנתינה — יכול כאו"א ליתן במזומן את הסכום המתאים לפניו, ולהבטיח על להבא סכום גדול יותר.

ויהי רצון שע"י ההוספה בצדקה,

— כמ"ש באגה"ק⁴⁹ ש"עיקר עבודת ה' בעתים הללו .. היא עבודת הצדקה .. בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', אין דרך לדבקה בה באמת .. כ"א בבחי' עשי' ג"כ שהיא מעשה הצדקה כו"ו" —

ובפרט ריבוי הצדקה, שזוהי מעלתה המיוחדת של ארצות הברית —

תמשין ותביא את ה"צדקה" של הקב"ה — גאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לחלק פתקאות בין הקהל, ואח"כ אמר:]

דובר פעם¹⁷⁷ שכדי שתהי' הנתינה לצדקה בשמחה — כדאי לנגן בעת מעשה ניגון שמח, "וועט דאָס גיין פריילעכער".

177) ראה תו"מ ח"י"ב ריש ע' 88. ח"י"ד

ע' 196. ח"י"ז ע' 60. ועוד.

175) כג, ב.

176) פרש"י שם.

[ניגנו הניגון "והריקותי לכם ברכה". ואח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לגן הניגון "כָּאָטְשׁ מִי חוּדִי"¹⁷⁸].

* * *

לא. יום הש"ק דמיני' אזלינן — כיון ש"מיני' מתברכין כולהו יומין", כולל הוא את כל ימי השבוע הבאים אחריו.

וע"פ האמור לעיל (סי"ז) ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" נאמר בזהר בנוגע לירידת המן — ה"ז מודגש ביותר בש"ק פרשת בשלח, שבה מסופר בתורה אודות ירידת המן, ו"אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁷⁹, שע"י הקריאה בתורה מתחיל ענין חדש בזה גם בעולם.

ומהענינים המיוחדים בימי השבוע הבא (שמתברכים מיום הש"ק זה) הוא — יום חמשה עשר בשבת, "ראש השנה לאילנות".

לב. ובהקדם הפלוגתא שבדבר — כדאיתא במשנה¹⁸⁰ "באחד שבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים בחמשה עשר בו":

דובר כמ"פ¹⁸¹ אודות ה"לשיטתייהו" דב"ש וב"ה בכמה ענינים בש"ס — שב"ש סברי שאזלינן בתר "בכח", היינו, שגם כשהדבר נמצא בכח ובמחשבה ה"ז נחשב כאילו כבר ישנו בפועל, וב"ה סברי שאזלינן בתר "בפועל", היינו, שלא מספיק קיומו של הדבר בכח, אלא יש צורך להמתין עד שישנו בפועל.

אמנם, כלל זה אינו בכל הענינים נדא"כ, היתה צ"ל הפלוגתא דב"ש וב"ה בכל הענינים שבתורה, שהרי בכל ענין ישנו כפי שהוא "בכח" וכפי שהוא "בפועל", כי אם, בענין שגדרו הוא "בכח", בענין כזה דוקא פליגי ב"ש וב"ה אם גם בו צ"ל ה"בפועל" של ה"בכח", או, שכיון שכל גדרו של ענין זה הוא "בכח", עכצ"ל שבענין זה לא נוגע ה"בפועל", וא"כ, מספיק גם ה"בכח" של ה"בכח".

לכל-הפחות "לחיים" (והורה לכו"כ מהם — בנקבו בשמותיהם — לומר לחיים. ואח"כ אמר: אולי יתדברו ביניהם וינגנו ניגון שמת). (179) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א. וראה בר"ר בתחלתו. (180) ר"ה בתחילתה.

(181) ראה מכתב י"א תמוז; י"ז אלול שנה זו (אג"ק חט"ו ע' רפו; ס"ע תיז). תור"מ חי"ז ע' 29. וש"נ.

(178) והתחיל לדבר אודות ה"אלומנא" (ראה שיחת י"ט כסלו סני"א ואילך (תור"מ חי"ח ע' 293 ואילך), באמרו: אינני יודע אם הם יודעים את המשמעות ד"כָּאָטְשׁ מִי חוּדִי באַדְקֵי נַאֲשֵׁי דְאֲבִירִי", שפירושו, שאנחנו לא כדבעי אבל אבותינו הם כדבעי ("מיר אַליין טויגן ניט, אָבער אונזערע עלטערן זיינען גוט") — חסר קצת, וסיים, שעפ"ז לא מתאים עבורם ניגון זה. אבל, כל זמן שלא רואים אצלם פעולה, הנה בינתיים יאמרו

וזוהו שפלוגתתם היא (בין השאר) בנרות חנוכה — כיון שנס חנוכה הו"ע של "בכח":

נס חנוכה הוא — ש"לא הי' בו (בפך השמן) אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים¹⁸², היינו, שבשיעור השמן של יום אחד (לוג א'¹⁸³) הי' בכח שמונה לוגים, שלכן "הדליקו ממנו שמונה ימים".

וכיון שמדובר אודות נס שהי' באופן של "בכח" — פליגי בזה ב"ש וב"ה¹⁸²:

ב"ש סוברים שבענין זה אזלינן בתר ה"בכח", ולכן, "יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך .. כנגד ימים הנכנסין", כי, הנס היותר גדול הוא ביום ראשון, שבו ישנו ה"בכח" של שמונה ימים, ואילו למחרת, יש "בכח" רק שבעה ימים, ומיום ליום פוחת והולך ה"בכח"; וב"ה סוברים, שהן אמת שהנס מצד עצמו הו"ע של "בכח", אבל אעפ"כ, בזה גופא צ"ל ה"בפועל" של הנס, וכיון שה"בפועל" של ה"בכח" הולך וגדל מיום ליום, לכן, "יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך .. כנגד ימים היוצאין", עד ליום השמיני שבו מדליקים כל שמונת הנרות.

וכמו כן פליגי בסוף מסכת עוקצין¹⁸⁴ — "חלות דבש מאימתו מיטמאות משום משקה, ב"ש אומרים משיהרהר, ב"ה אומרים משיירסק": המדובר כאן הוא לא בנוגע לקבלת טומאה בפועל, כי אם, אודות הכשר לקבלת טומאה (מאימתי יוצאים מתורת אוכל לתורת משקה שיהיו מוכשרין לקבל טומאת משקין), שזהו ענין של "בכח".

ולכן פליגי בזה ב"ש וב"ה: ב"ש סוברים שבענין של "בכח" מספיקה גם עשיית האדם (לשנות החלות דבש מאוכל למשקה) באופן של "בכח" — "משיהרהר", מחשבה בלבד, שמחשבה לגבי מעשה היא כמו "כח" לגבי פועל; וב"ה סוברים שגם בענין זה יש צורך בה"בפועל" — לכל הפחות ה"בפועל" של ה"בכח".

וזוהי גם פלוגתתם בנוגע לראש השנה לאילנות — כיון ש"ראש השנה" הו"ע של "בכח":

בבוקר (ראה ה' תמידין ומוספין פ"ג הי"ב), שעפ"ז, השיעור של יום הוא לוג שלם (המור"ל).
(184) פ"ג מי"א.

(182) שבת כא, ב.
(183) ראה מנחות פט, א: "חצי לוג מאורתא ועד צפרא". — ואולי הכוונה לשיטת הרמב"ם שמדליקין המנורה גם

ענינו של "ראש השנה" — שכולל את כל ימי השנה הבאים לאחריו. וכמודגש בדיוק הלשון "ראש השנה", ולא "תחלת השנה"¹⁸⁵ — כי, כמו שה"ראש" כולל כל איברי הגוף, כך כולל "ראש השנה" את החיות של כל ימי השנה הבאים לאחריו.

ודוגמתו בנוגע ל"ראש השנה לאילנות" — שבו כלולים "בכח" כל הימים הבאים לאחריו (עד ר"ה לאילנות הבא) — שכל הפירות הצומחים במשך כל השנה כולה נמנים יחד עם הפירות שצמחו ביום ר"ה לאילנות עצמו.

וכן הוא לפי פשוטם של דברים — שאז כבר "יצאו רוב גשמי שנה", "ועלה השרף באילנות, ונמצאו הפירות חונטין מעתה"¹⁸⁶, "מכאן ואילך הן חיינ מימי השנה הבאה"¹⁸⁷ — הרי אין פירוש הדברים שבימים אלה נראים כבר השרף והלחלוחיות הדרושים בשביל כל הפירות שיצמחו במשך שנה הבאה, כי אם, שאז היא ההתחלה שכוללת ("בכח") את השרף דכל הפירות שיצמחו ממנו במשך השנה כולה.

וכיון שתוכנו של ראש השנה לאילנות הו"ע ד"בכח" — פליגי בזה ב"ש וב"ה:

ב"ש סוברים שמספיק שישנו הענין "בכח" — "באחד בשבט", שלהיותו "ראש חודש" שכולל את כל ימי החודש, ה"ה כולל גם את החיות של יום חמשה עשר בשבט, ואין צורך להמתין שיום חמשה עשר בשבט יבוא בפועל, דכיון שגם בבוא חמשה עשר בשבט בפועל ישנו הענין ד"ראש השנה לאילנות" רק "בכח", הרי מספיק שגם חמשה עשר בשבט עצמו יהי "בכח" (בר"ח שבט); וב"ה אזלי לשיטתייהו, שגם בדבר שגדרו "בכח" יש צורך לה"בפועל" של ה"בכח", ולכן צריך להמתין שיבוא יום חמשה עשר בשבט בפועל.

לג. ויש להוסיף ולבאר תוכן הפלוגתא בנוגע לר"ה לאילנות בקשר ובשייכות לעבודת האדם — "כי האדם עץ השדה"¹⁸⁸:

ובהקדמה¹⁸⁹ — שבתחלת בריאת האדם, בימי ההריון, ובכמה ענינים אפילו בתחלת הלידה — הרי הוא בדוגמת "דומם", שאינו יכול לנוע ממקומו, ואין בו צמיחה; ולאח"ז מתעלה האדם מ"דומם" ל"צומח" — בדוגמת "עץ השדה" — שנעשית אצלו הצמיחה מקטנות לגדלות.

(187) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב.
 (188) פ' שופטים כ, יט. וראה תענית ז, א.
 (189) ראה גם תו"מ ח"ט ס"ע 190 ואילך.

(185) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א
 ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. ובכ"מ.
 (186) ר"ה יד, סע"א ובפרש"י.

ובזה נכללת גם העלי' לדרגא נעלית עוד יותר — מ"צומח" ל"חיי", ומ"חיי" ל"מדבר" — שהרי האדם הוא הבריאה התיכונה שכולל את הבריאה כולה:

מ"צומח" ל"חיי" — שלא זו בלבד שיש בו צמיחה מקטנות לגדלות, אלא עוד זאת, ששוב אינו זקוק להחיבור לשרשו (כצומח), אלא יכול להתנתק מהשורש שממנו נולד וצמח, ולילך למקום חדש ולהמשיך להתפתח שם.

וכל זה אינו מספיק עדיין, אלא צריך להוסיף ולהתעלות מ"חיי" ל"מדבר" — עליו נאמר¹⁹⁰ "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיי' הרומשת על הארץ" — שנוסף על השלימות שלו, יש לו די כח ושכל לפעול בהבריאה כולה את התכלית הנדרשת ממנה.

לד. וכן הוא הסדר בעבודת האדם לקונו¹⁹¹ — שזוהי תכלית בריאתו — "אני נבראתי לשמש את קוני"¹⁹²:

בתחלת העבודה — אין האדם אלא מקבל בלבד, שמקבל כח והדרכה, ולא עוד אלא שמקבלה כמו שהיא (ולא באופן שנעשית אצלו איזו צמיחה כמו גרעין שמתחיל לצמוח), כי להיותו עדיין בתחלת העבודה, אין בכחו להוסיף משהו בכח עצמו, כי אם להיות בבחינת מקבל בלבד, שזהו בדוגמת דומם.

אמנם, תפקידו של האדם הוא (לא רק להיות "מקבל" בלבד, אלא) לעבוד גם בכח עצמו, שההתחלה בזה היא כשיוצא ממדרגת "דומם" (מקבל בלבד) למדרגת "צומח", לעבוד עבודתו בכח עצמו, ובזה גופא הולך ומתעלה מדרגא לדרגא.

ובפרטיות יותר:

כאשר יוצא מדרגת דומם, מקבל בלבד, ומתחיל העבודה בכח עצמו — הנה תחילת הדרך, תחילת העלי', היא באופן של "צומח", שהצמיחה היא בהיותו מחובר לשרשו, היינו, שבנוגע לכל ענין צריך הוא לשאול את ה"שרש" — את המשפיע, ואין בכחו להתנתק ממקומו, מהסביבה שבה גדל ונתחנך, ומהענינים שעליהם נתחנך והורגל בהם. —

חיי"ח ריש ע' 273. וש"נ.

(192) משנה וברייתא סוף קידושין.

(190) בראשית א, כח.

(191) ראה מכתב ה' טבת; ו' טבת שנה זו

ע"ג חיי"ד ע' רמה; ע' רמח). וראה גם תו"מ

בענינים אלה הוא אמנם "מבין דבר מתוך דבר"¹⁹³, אבל, כל זה אינו אלא באותו מקום ובאותם ענינים שלימדוהו חינוכו והדריכוהו בהם, ואילו בשעה שעוקר משרשו ומקורו — מאבד עשתונותו ("ער פאָרלירט זיך"), ואין בכחו להתמודד עם המצב החדש שנקלע אליו.

ולכן אין זה מספיק עדיין, אלא צריך להתעלות מדרגת "צומח" לדרגת "חי" — שלא ישאר לעסוק רק באותם ענינים שבהם הדריכוהו, ולא ישאר רק באותה סביבה שבה גדל ונתחנך, אלא ילך למקום חדש ור, וגם שם ימשיך באותו אורח-חיים — כמשל בן המלך שאביו המלך שולחו למדינה רחוקה, כמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו¹⁹⁴ שהתענוג האמיתי של המלך מבנו אינו כל זמן שהבן נמצא בהיכל המלך, אלא דוקא כאשר שולח אותו למדינה רחוקה, ובהיותו שם מראה בן המלך שאינו מאבד עשתונותו ("ער פאָרלירט זיך ניט"), וממשיך להתנהג כפי שהתנהג בהיותו בהיכל המלך.

אמנם, גם העלי' ממדרגת "צומח" למדרגת "חי" אינה מספיקה עדיין, כיון שזוהי רק עבודתו בעצמו, ונוסף לזה צריכה להיות העלי' למדרגת "מדבר" — "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חי' הרומשת על הארץ" — שתהי' לו שליטה וממשלה על חלקו בעולם, למלא שם את שליחתו בעולם, לעשות רצונו בלב שלם.

ועוד ענין עיקרי בזה — שנוסף על עבודתו בעצמו צריך להיות גם הענין ד"ואהבת לרעך כמוך"¹⁹⁵,

— שזהו ענין עיקרי בכללות העבודה, כדברי בעל ההילולא¹⁹⁶ ע"ד פתגם רבינו הזקן ש"ואהבת לרעך כמוך" חד הוא עם "ואהבת את הוי' אלקיך"¹²⁴. והענין בזה — ש"ואהבת את ה' אלקיך" הוא שרש לכל מצוות עשה¹⁰⁹, כולל גם המ"ע דיראת השם ("את ה' אלקיך תירא"¹⁹⁷), שהיא השרש לכל מצוות לא תעשה¹⁰⁹, ונמצא, ש"ואהבת את ה' אלקיך" היא השרש לכל מצוות התורה. ועל זה אומר רבינו הזקן שמצוה זו חד היא עם "ואהבת לרעך כמוך", לפי שדוקא ע"י התאחדות כל בני יחד יכולים לפעול ולקיים ("דורכטאָן") כל התומ"צ —

וכיון שגם לחבירו ניתן חלקו בעולם, וגם חלקו של חבירו שייך

(193) חגיגה יד, א. וש"נ. וראה פרש"י
תשא לא, ג. דברים א, יג.
(194) ראה המשך תרס"ו ס"ע שפ ואילך.
וראה גם תר"מ ח"ח ע' 194. וש"נ.
(195) קדושים יט, יח.
(196) סה"ש קין ה'ש"ת ע' 3. וראה תר"מ
ח"ב ע' 205. ע' 210. ח"ח ע' 256. וש"נ.
(197) ואתחנן ו, יג.

אליו כיון ש"כל ישראל ערביין זה בזה"¹⁹⁸ — צריך הוא לפעול על כל שאר בני"י שגם הם יתעלו למדריגת "מדבר", שתהי' להם שליטה וממשלה על חלקם בעולם ע"י מילוי שליחותו של הקב"ה לעשות רצונו בלב שלם.

לה. וכאן באה פלוגתת בית שמאי ובית הלל בנוגע לראש השנה לאילנות כפי שהוא ב"האדם עץ השדה" — שמורה על העבודה בכח עצמו, ששלימותה כשהולך ומתעלה מ"צומח" ל"חי", ומ"חי" ל"מדבר", שמושל ושולט על חלקו בעולם, ויתירה מזה — ע"י הצירוף והאחדות עם כל שאר בני"י — גם בכל העולם כולו.

ותוכן הפלוגתא — האם הצירוף והאחדות עם כל בני"י [שבזה מתבטאת שלימות עבודת האדם בכח עצמו — ענין הצמיחה — שיש לו שליטה וממשלה בכל העולם] מספיק שיהי' "בפועל" (במעשה ובדיבור), או שצריך שיהי' ניכר גם "בכח" (במחשבה):

בית שמאי — מלשון "השם אורחותיו"¹⁹⁹ .. ששוקל דרכיו איך ומה הוא, כמבואר בלקו"ת²⁰⁰, וכן הוא פשטות סיפור הגמרא²⁰¹ אודות "קפדנותו של שמאי" — דורשים הם שלא רק כשיבוא למעשה בפועל יתנהג באופן של "ואהבת לרעך כמוך" לעסוק עם הזולת, אלא גם כאשר הענין הוא במחשבה צריך להיות נוגע לו מציאותו של הזולת. כלומר, הענין ד"ואהבת לרעך כמוך" צריך להיות לא רק "בפועל", אלא אפילו "בכח", בכח המחשבה שלו.

ובית הלל סוברים שמספיק אם עכ"פ במעשה בפועל — בבוא יום חמשה עשר שבו קיימא סיהרא באשלמותא²⁰², שאז הוא ראש השנה לאילנות בפועל (כנ"ל ס"ב) — ישנו הענין ד"ואהבת לרעך כמוך",

— הן בנוגע להעזר והסיוע לחבירו באופן ד"כמוך", והן בנוגע לכללות עבודתו בקיום המצוות שהיא באופן ד"ברכנו אבינו כולנו כאחד"²⁰³, כמודגש גם בכך שלפני עשיית כל מצוה (או בהתחלת התפלה) אומרים "לשם יחוד" .. בשם כל ישראל" (כמובא בחסידות מספרי קבלה²⁰⁴), שע"ז מתייחד מקיים המצוה עם כל שאר בני"י, ובפרט ש"נכון

פה, רע"א. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.
 (203) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
 (204) ראה תו"מ סה"מ אלול ע' רמה.
 וש"נ.

(198) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
 (199) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.
 (200) שה"ש מח, רע"ג.
 (201) שבת לא, א.
 (202) זהר ח"ב רטו, א. וראה ח"א קנ,
 רע"א. רכג, א"ב. רכה, סע"ב. רמט, ב. ח"ב

לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מ"ע של ואהבת לרעך כמוך²⁰⁵, שאמירה זו, להיותה קודם התפלה, לפני העסק בתורה, וההתעסקות בכל צרכיו, היא על כללות היום —

כלומר: גם אם במחשבתו חושב רק אודות עצמו, מ"מ, כיון שבמעשה בפועל ישנו הענין ד"ואהבת לרעך כמוך" — ה"ז מספיק.

וע"ד מ"ש בספרי²⁰⁶ "מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כו'" — דאף שלא חשב אודות העני, ואדרבה, יתכן שמיצר ודואג על אבידת הסלע, מ"מ, כיון שבנוגע לעני אין נפק"מ בדבר, העיקר הוא שהשיג צרכי חיות נפשו בפועל — קיים מצות צדקה.

לו. ויש להוסיף, ששיטת בית שמאי שלא מספיק המעשה בפועל, אלא צריך לבוא גם במחשבה — היא בהתאם להמעמד ומצב דלעתיד לבוא:

לעתיד לבוא יהי בגילוי לא רק מעשה ודיבור, אלא גם המחשבה תהי בגילוי. ורק בזמן הזה שישנו העלם והסתור — הנה למעלה, שם אלקים הוא מגן ונרתק לשם הוי', ולמטה, הגוף ובשר הוא מגן ונרתק על הנשמה, והמעשה ודיבור הוא מגן ונרתק על המחשבה, שלכן מתגלים רק הדיבור והמעשה.

וכיון שבזמן הזה מתגלים רק הדיבור והמעשה — לכן, ההלכה היא כבית הלל שנוגע רק המעשה בפועל והדיבור בפועל.

אבל לעתיד לבוא תהי הלכה כבית שמאי²⁰⁷ — כי, לעתיד לבוא יהיו בגילוי הן המעשה הן הדיבור והן המחשבה, שיהיו מתאימים כולם כאחד, "תוכו כברו"²⁰⁸, שהפנימיות והחיצוניות יהיו כולא חד — למעלה, כמ"ש²⁰⁹ "ביום ההוא יהי הוי' אחד ושמו אחד", ובמילא יהי כן בכל הענינים, עד למטה מטה, בענינים גשמיים, שהגוף לא יהי מעלים ומסתיר על הנשמה, אלא להיפך, הגוף יסייע להנשמה, ובמילא, גם המחשבה הדיבור והמעשה של האדם יהיו מתאימים כולם כאחד.

אלא, שלדעת בית שמאי — מדת הדין — נדרש שגם עכשיו תהי ההלכה כן, ע"ד המעמד ומצב דלעתיד לבוא.

205) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

206) תצא כד, יט.

207) ראה מק"מ לזח"א יז, ב. הובא וש"נ.

208) לשון חז"ל — ברכות כח, א. וש"נ.

209) זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ, א.

205) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

206) תצא כד, יט.

207) ראה מק"מ לזח"א יז, ב. הובא וש"נ.

208) לשון חז"ל — ברכות כח, א. וש"נ.

209) זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ, א.

בלקו"ת קרח נד, רע"ג.

לז. וכיון שהשלימות דראש השנה לאילנות — לא רק בפועל (במעשה ובדיבור), אלא גם בכח (במחשבה) — היא לעתיד לבוא, מובן, שהנתינת-כח על זה היא מיום השבת, כי, יום השבת הוא מעין לעתיד לבוא, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²¹⁰, ולכן, ביום השבת ישנם "בכח" וממנו נמשכים כל הענינים דימות השבוע.

אלא, שמצד העלם הגלות נוגע לעת-עתה רק המעשה בפועל, ולכן הלכה כבית הלל שחמשה עשר בשבת הוא ראש השנה לאילנות (ובמילא, גם יום השבת שמיני' מתברכין, הוא הסמוך ולפני יום חמשה עשר דוקא); אבל, גם אופן העבודה בזמן הזה מהוה הכנה שממהרת את המעמד ומצב דלעתיד לבוא (אע"פ שאז תהי' ההלכה באופן אחר, כבית שמאי).

מעין דוגמא לדבר (שדוקא ע"י העבודה בזמן הזה באים להמעמד ומצב דלעתיד לבוא) — מצינו גם בנוגע ל"מן" (שבפרשת השבוע):

אע"פ שה"מן" הוא כלחם לענין "ברכת הזן", וכן לענין הברכה שלפניו (אלא שנוסח הברכה לא הי' "המוציא לחם מן הארץ", כנ"ל סכ"ט), מ"מ, מצינו²¹¹ ש"לא יצאו חובת מצה מן המן . . דבמצה בעינן שיהי' בבל תאכל חמץ"²¹², וזה ליתא במן" (שלא הי' יכול להחמיץ), ולכן אפו בני" מצה במדבר מהתבואה שתגרי אוה"ע היו מוכרין להם⁹⁷, או ממה שהיו זורעין וקוצרין בעצמם²¹³.

ולכאורה אינו מובן: מכיון שמצה אסורה להיות חמץ, הרי, המצה הכי מובחרת היא כשנעשית מ"מן" שאינו יכול להחמיץ?!

והביאור בזה:

לצאת ממצרים — אי אפשר באופן של "לחם מן השמים", ללא עבודה ויגיעה; אדרבה, יש צורך "בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה גו' אשר עבדו בהם בפרך"²¹⁴, וכפירוש הזהר²¹⁵ "בעבודה קשה זו קושיא, בחומר דא קל וחומר, ובלבנים דא ליבון הלכה וכו'" — שלכן, צריכה להיות המצה באופן כזה שרק ע"י יגיעת נפש ויגיעת בשר אינה באה לידי חימוץ. ובאופן כזה דוקא יוצאים ("קריכט מען אַרויס") מהגלות.

חוברות כט ע' 7 ואילך. לב ע' 7. וש"נ.

(214) שמות א, יד.

(215) ח"ג קנג, א. הובא ונתבאר בתו"א

שמות בתחלתו.

(210) תמיד בסופה.

(211) שו"ת חדות יעקב סכ"ה.

(212) ראה פסחים לה, א"ב.

(213) ראה שהש"ר פ"ד, יב. "רשימות"

וע"ד דברי הגמרא²¹⁶ "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו": ה"קב שלו" הוא אמנם מה שמשיג ע"י העבודה בכח העשי' היותר נמוך, אבל זהו "שלו", ולכן, אף שענין זה דורש יגיעה, ויגיעה עצומה, הרי, בו דוקא ישנו רצון ותענוג האדם, ודוקא עי"ז מגיע הוא ל"בכל מאדך" — מאד שלך, שזהו הכלי ל"מאד" שלמעלה¹²⁵ — שיהי' הגילוי ד"ונגלה כבוד הוי"ו"¹⁵⁰.

לח. זוהי איפוא ההוראה מראש השנה לאילנות:

העבודה בכח עצמו — שמתחילה מהיציאה ממצב של "דומם" למצב של "צומח", "האדם עץ השדה" — צריכה להיות באופן שבתחילת העבודה יודעים כבר שצריכים לבוא לתכלית העלי': מ"צומח" — ל"חיי", מ"חיי" — ל"מדבר", ומ"מדבר" — למעמד ומצב ש"אתם הדבקים בה' אלקיכם"¹⁴⁰, כי, "בנים אתם לה' אלקיכם"²¹⁷, "שהבן נמשך ממוח האב .. (ו)הוא וחכמתו אחד"²¹⁸, כך, שהנברא נעשה חד עם הבורא, "ישראל וקוב"ה (ע"י אורייתא) כולא חד"²¹⁹.

ונמצא, שמראש השנה לאילנות, ולפנ"ז, מיום השבת שמיני' מתברך גם ראש השנה לאילנות — לוקחים את הכח לעבור את כל הדרגות שבעבודה, עד שבאים לההתאחדות דכל ישראל כולם כאחד, שע"ז מתאחדים עם קוב"ה (ע"י אורייתא) באופן ד"כולא חד".

ועי"ז נפעל גם בעולם ש"יהי' ה' אחד ושמו אחד" — כדרשת חז"ל²²⁰ "אטו האידינא לאו אחד הוא .. לא כעולם הזה העולם הבא, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות כו', לעולם הבא כולו הטוב והמטיב", שאז יהי' יום שכולו טוב ויום שכולו מנוחה.

והעיקר — שכש"יהי' ה' אחד ושמו אחד" עד למטה מטה, אזי יהי' עיקר שכינה בתחתונים (כמו ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה"²²¹, לשון עבר) — דירה לו ית' בתחתונים²²², בגאולה האמיתית והשלימה במהרה ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני". ואח"כ התחיל לנגן הניגון "אבינו מלכנו".]

* * *

(220) פסחים שבערה 209.

(221) שהש"ר רפ"ה.

(222) ראה המשך באתי לגני ה'ש"ת

בתחלתו (סה"מ תש"י ע' 111).

(216) ב"מ לח, א.

(217) פ' ראה יד, א.

(218) תניא פ"ב.

(219) ראה זח"ג עג, א.

לט. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר²²³ (וכנראה שמע זה מאביו — כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע):

בש"פ בשלח שנת תרכ"א אמר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק את המאמר "ראו כי הוי' נתן לכם השבת"²²⁴ הנדפס בלקו"ת (בתחלתו, בפרשת בשלח). לאח"ז קרא הצ"צ לבנו אדמו"ר מהר"ש (זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר), וסיפר לו, שבש"פ בשלח שנת תקס"ה אמר רבינו הזקן זה המאמר, ואח"כ קרא אותו (את הצ"צ) וסיפר לו, אשר בשנת תקכ"ט בהיותו במעזריטש קרא אותו הרב המגיד וסיפר לו: בש"פ בשלח שנת תקט"ז אמר הבעש"ט מאמר ע"פ²²⁵ "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו", "אל תיקרי לאיתנו אלא לתנאו"²²⁶, ובשנת תקכ"א (שנה אחר הסתלקות הבעש"ט) — המש"ך הרב המגיד לספר לרבינו הזקן — הי' אצלו רבו הבעש"ט, וחזר את המאמר, והוסיף ביאור בענין "עושין רצונו של מקום"²²⁷, "רצונו" ולא "דברו". ואמר הרב המגיד את המאמר לפני אדמו"ר הזקן, והוסיף ביאור בענין "גינאי נהרא כו' חלוק לי מימך"²²⁸, שזהו כענין קריעת ים סוף.

— (ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א): מצאתי מאמר שתוכנו מתאים להמבואר לעיל, וכנראה שזהו המאמר שאודותיו סופר סיפור הנ"ל. וז"ל²²⁹:

"וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, ודרשו רז"ל לתנאו, שהתנה הקב"ה שיקרע הים לישראל, ולכאורה אינו מובן, עם מי התנה הקב"ה, אך הענין הוא, בשעה שאמר המאמר, התנה שיקרע הים, ואם לאו לא היו נמצאים הימים ולא נבראו במקום הזה, כי יתבטלו ממצאות הבריאה, כי כל התורה כולה היא עשה ול"ת.

ובזה יובן מ"ש רז"ל צדיקים עושים רצונו של מקום, ולא אמרו עושים דברו או מאמרו, כי הלוא רצון השם יתברך אינו מושג, אך המשל כזה אב שאומר בפני בנו איזה דבר הלכה או איזה חידוש בתורה, והבן מגודל חריפתו ופלפולו סותר את דבריו, והנה אף שהבן מתנגד לאביו וסותר את דבריו, עכ"ז יש לאב נחת ותענוג גדול ושמחה גדולה מזה . .

(226) זח"ב קצח, סע"ב. וראה בר"פ פ"ה, ה. שמו"ר פכ"א, ו.
(227) ברכות לה, ב.
(228) חולין ז, א.
(229) לקו"א להה"מ סרל"ט (נו, ד). או"ת ספ"ט (לא, ג ואילך).

(223) שיחת ליל אחש"פ תרצ"ו סט"ז (סה"ש תרצ"ו ע' 136). נעתק (בקיצור) ב"היום יום" יז שבט. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תרצ"ז ס"י (סה"ש תרצ"ז ע' 198).
(224) בשלח טז, כט.
(225) שם יד, כז.

וזהו רצון הטוב מן האב יותר משהי' שותק ומסכים לדבריו, כך הוא הצדיק מושל ביראת אלקים²³⁰ כביכול (שאני גוזר גזירה והצדיק מבטלה²³¹). וזהו עושים רצונו אע"פ שאינם עושים דברו ומאמר²³².

ובזה יובן מ"ש רבי פינחס בן יאיר לגינאי נהרא פלוג מימיך שאני הולך לדבר מצוה, אמר לו גם אני הולך לעשות רצון קוני, א"ל אם אין אתה חולק מימיך גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, ולכאורה קשה, הלא השיב לו תשובה נכונה, ויובן עם מ"ש לעיל שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שיעשו רצון הצדיקים אף שאינם בטבעם, ומכלל הן אתה שומע לאו, וכך אמר לו ר' פינחס בן יאיר אם אין אתה חולק מימיך נמצא שאין אתה מקיים תנאך הנאמר בשעת המאמר, והרי אתה כלא הי' מעולם, וכמו שלא נבראו כאן מים, ונמצא שלא יעברו בך מים לעולם". עכ"ל. —

וסיים הצ"צ לספר לבנו אדמו"ר מהר"ש: היום היו אצלי הבעש"ט, הרב המגיד ורבינו הזקן, וכל אחד אמר לי המאמר בסגנונו הוא. כעבור איזה שעות — כשאדמו"ר מהר"ש הספיק בקושי להתאושש ("ער איז נאך קוים געקומען צו זיך")... — שלח הצ"צ לקרוא לו עוד הפעם, ואמר לפניו ביאור על המאמר.

מ. והנה, סיפור זה שסיפרו כ"ק מו"ח אדמו"ר, אינו סיפור דברים בעלמא, אלא, ככל סיפור שנשיא מספר למושפעייו שהוא הוראה בעניניהם, בודאי שגם סיפור זה מהוה הוראה שנוגעת לכל אלה ששמעו (או שומעים עכשיו) את הסיפור²³³.

וההוראה בזה:

יהודי צריך לדעת שישנו תנאי מששת ימי בראשית, שבכל הנוגע לעניני תומ"צ, צריך ההעלם והסתר שבעניני העולם להבקע ("דער העלם והסתר דאַרף זיך שפּאַלטן"), וכמו שבשעה שבנ"י היו בדרכם לקבלת התורה, הרי, אף שבאמצע הדרך היו מים — "ידעו" המים שצריכים להבקע, כדי שבנ"י יוכלו לילך "בתוך הים ביבשה"²³⁴.

וצדיק מבטל) ישנו הרצון והתענוג של הקב"ה יותר מאשר אילו היו הצדיקים מסכימים לדבריו.

(233) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 116. וש"נ.

(234) בשלח יד, טז. ועוד.

(230) שמואל"ב כג, ג.

(231) מו"ק טז, ב. וש"נ.

(232) כלומר: אף שהצדיקים אינם עושים

דברו, שהרי "הקב"ה גוזר וצדיק מבטל"

(כבהערה הקודמת), מ"מ, ה"ה "עושים רצונו

של מקום", לפי שבזה גופא (שהקב"ה גוזר

ולאידך גיסא — אף שהמים "יודעים" שצריכים להבקע, הנה הבקיעה בפועל נעשית בבוא נחשון בן עמינדב²³⁵ — שאינו יודע אודות תנאי האמור, הוא יודע רק שצריך לצאת ממצרים ולבוא להר סיני, ולפתע רואה שבאמצע הדרך ישנו ים סוף — קופץ לתוך הים, ללא חשבון, מצד מסירתנפש; ואז "מרגיש" הים את התנאי שהותנה עמו מששת ימי בראשית, ומקיים אותו, בידעו שבזה תלוי קיומו.

וזוהי ההוראה בנוגע לכל ההעלמות והסתרים וכל הקשיים שיש לבני" בעניני תומ"צ — שאין זה אלא ענין המדומה; הצורך בהעלם והסתר זה אינו אלא כדי לעורר אצל יהודי ענין המס"נ — שיקפוץ לתוך הים, ואז נעשה הענין ד"לאיתנו", "לתנאו", התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ובמילא מתבטל ההעלם והסתר — שנבקע הים, ונחלק הנהר כו'.

מא. ועוד להוסיף בנוגע לשאר הפרטים שבעובדא ד"גינאי נהרא כו' חלוק לי מימך" — "מאי בהמתן של צדיקים, דרבי פינחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע בי בגינאי נהרא וכו' חלק לי וכו'. ההוא . . דלווה בהדיהו, אמר לי (רפב"י) חלוק לי נמי להאי, דלא לימא כן עושים לבני לוי, חלק ליי" — שלא זו בלבד שהנהר נחלק בשביל רבי פינחס בן יאיר, אלא שנחלק גם בשביל "בני לוי", ואפילו בשביל חמורו של רבי פינחס בן יאיר.

וההוראה מזה בנוגע אלינו:

מבלי הבט על המעמד ומצב שלנו ("וואָס מאַיז אַליין"), הרי, "בני לוי" אנו, שהולכים יחד עם נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמור"ר, ובמילא, כשם שהוא פועל את הענין ד"חלוק לי מימך", שמתבטלים כל ההעלמות והסתרים — כמו כן נבקעים כל הנהרות וכל ההעלמות וההסתרים עבור "בני לוי", באותו אופן שנבקעים לפני רבי פינחס בן יאיר!

ונקודת הענין — שמצד ההבטחה לחסידים שתהי' "ידם על העליונה"⁵⁰, בטלים כל ההעלמות וההסתרים, ונפרצת הדרך ("מ'ברעכט דורך די וועג") שיוכלו לקבל את התורה בתוספת כח ובתוספת חיזוק על כל השנה כולה.

ועי"ז נעשה הענין ד"פדיון שבויין" ("דרבי פינחס בן יאיר הוה

(235) סוטה לז, א. מכילתא בשלח יד, כב. במדבר"ר פ"ג, ז.

קאזיל לפדיון שבוויין") — כמבואר²³⁶ בענין "מקבץ נדחי עמו ישראל", שקאי על ניצוצות הקדושה שנמצאים בשב"י בלעו"ז, אשר, זוהי כללות עבודתו של כאו"א מישראל משעה שנולד — לקבץ ולפדות את ניצוצות הקדושה שנפלו למטה ונמצאים בשב"י דלעו"ז, שזהו"ע דפדיון שבוויים. וכאמור, בנוגע לכל ההעלמות וההסתרים שישנם על העבודה ד"פדיון שבוויין", ישנו התנאי שהותנה מששת ימי בראשית שעליהם להתבטל לא רק בשביל רבי פינחס בן יאיר בעצמו, אלא גם בשביל חמורו של רבי פינחס בן יאיר, וגם בשביל "בני לוי" שלו.

מב. ונקודת הענין — שיהודי, ע"י התורה, הוא בעה"ב על העולם ועל כל עניני העולם.

ובלשון המדרש²³⁷ (בנוגע ליעקב אבינו) "מה הקב"ה בורא עולמות, אף אביכם בורא עולמות", וכח זה של יעקב אבינו נמסר גם לכל בני אחריו, שכל יהודי, ע"י התורה, נעשה בעה"ב על כל העולם.

אלא, שכח זה צריך לנצלו באופן המתאים,

— וכפי שאמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר²³⁸ שאצל כל יהודי יכול להיות "רוח-הקודש", אלא, שצריך לדעת כיצד לנצלו, שלא לנצלו על דברים של מה-בכך ("אויף כ'ווייס וואָס") —

שלא לנצל כח זה בשביל "זבחי ריב"²³⁹ ו"מלבושי כבוד"²⁴⁰ שהם ללא תועלת — כפי שמאריך אדמו"ר מהר"ש בהמשך "מים רבים"²⁴¹ בביאור הפסוק²⁴² "אולת אדם תסלף דרכו"²⁴³,

כי אם — בשביל הענין ד"יש לי כל"²⁴⁴, "דאחיד בשמיא ובארעא"²⁴⁵, לקשר ולאחד "שמים" ו"ארץ", שהרוחניות והגשמיות יהיו אצלו דבר אחד, כלומר, שהצורך שלו בגשמיות אינו אלא כדי שיוכל למלאות הענינים הרוחניים שהוטלו עליו.

ועי"ז נעשה גם "יש לי כל" כפשוטו — שלא חסר אצלו שום דבר,

(241) תרל"ו בתחלתו.	(236) ראה סידור הארז"ל בתפלת העמידה
(242) משלי יט, ג.	במקומו. סידור (עם דא"ח) בתפלת שחרית
(243) ראה בארוכה בהמאמר פ"ז (לעיל ע' 18 ואילך).	סו, ד ואילך.
(244) לקמן סמ"ד.	(237) ב"ר פצ"ח, ג.
(244) וישלח לג, יא. וראה בהמאמר פ"ו ואילך (לעיל ע' 14 ואילך).	(238) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 65. תו"מ —
(245) זח"א לא, סע"א. ועוד. וראה בהמאמר פ"ה (לעיל ע' 12 ואילך).	רשימת היומן ע' רס.
	(239) משלי יז, א.
	(240) ראה תניא אגה"ק סט"ז.

כיון ש"ברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה"²⁴⁶, היינו, שברכתו של הקב"ה, שהיא "עד בלי די"²⁴⁷, נמשכת "בכל אשר תעשה", מבלי הבט על סוג ה"כלי", אם יש לו מקום בטבע ובעולם המסחר, אם לאו — שורה בו ברכתו של הקב"ה, באופן ד"עד בלי די", בבני חיי ומזוני רויחי. [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן את הניגון "דרכך אלקינו כו".] צוה לבאי"כח ולבעלי"בתים של "ערי השדה" — בנקבו בשמותיהם — לומר "לחיים", וליקח בשביל כל העיירה. אח"כ צוה שמנהלי "קעמפ גן ישראל" יאמרו "לחיים".

במהלך חלוקת "לחיים" צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לא' לנגן ניגון שלו מתוך שמחה (וניגון הנ"ל "עזרני א"ל חיי"). אח"כ ערכו "שבע ברכות".

* * *

מג. לקראת²⁴⁸ י' שבת (שבת שירה) נדפסה שיחה של כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא²⁴⁹ — שיחה הקשורה עם שבת שירה²⁵⁰.

בשיחה זו מסופר אודות אשה בישראל ופעולותי, וע"י סיפור זה תירץ אדמו"ר הצמח-צדק בשם רבינו הזקן את השאלה על כך שההפטורה של שבת שירה היא "ותשר דבורה"²⁵¹ דוקא, שירת אשה, ולא שירת דוד, כמו ההפטורה של שביעי של פסח²⁵²:

דלכאורה, כיון שבפרשת בשלח מסופר הן ע"ד שירת האנשים, "אז ישיר משה גו"²⁵³, והן ע"ד שירת הנשים, "ותקח מרים הנביאה גו' ותצאן כל הנשים אחרי' בתופים ובמחולות"²⁵⁴ — מדוע ההפטורה של פרשת בשלח היא בשירת אשה דוקא, "ותשר דבורה"?

וביאר אדמו"ר הצ"צ — כאמור בשם רבינו הזקן נ"ע — שזוהו לפי ששירת הנשים היתה בשמחה גדולה, "בתופים ובמחולות", ולכן, ה"ז נוגע יותר, והכל תלוי בהן (לפי ש"הכל הי' מן העפר"²⁵⁵, ספירת

ולאח"ז בסה"ש תרח"ץ ע' 277 ואילך). וראה

מכתב כ"א טבת שנה זו (אג"ק חיי"ד ע' רצד).

(250) ראה גם שיחת ש"פ בשלח, י"ב שבת תשי"ד ס"כ (תו"מ חיי"א ע' 65 ואילך).

(251) ס' שופטים ה, א.

(252) מגילה לא, א.

(253) בשלח טו, א.

(254) שם, כ.

(255) קהלת ג, כ.

(246) פ' ראה טו, יח.

(247) מלאכי ג, יו"ד.

(248) מכאן עד סו"ס מז הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 526 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(249) שיחת אחש"פ תרח"ץ — י"ל בליקוט לח (נדפס בלקו"ד ח"ד תרצה, א ואילך,

המלכות). וכן הוא בכללות הנהגת הבית — שכל אופן ההנהגה בבית תלוי באשה היהודי²⁵⁶, "עקרת הבית"²⁵⁷, כולל גם בנוגע להבא לקמן²⁵⁸.

מד. דובר לעיל²⁵⁹ בשם אדמו"ר מהר"ש נ"ע אודות הענין ד"אולת אדם תסלף דרכו", שכאשר האדם מתמסר לחפש "לוקסוס" — מותרות — דברים שאינו מוכרח אליהם, אזי מפסיד הוא את שניהם, כי, עי"ז שמתמסר לחפש מותרות, נעשה מבולבל בדעתו, ולא זו בלבד שאין לו המותרות, אלא שמאבד גם הדברים המוכרחים.

משא"כ כשמונח אצלו ש"וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", ובמילא, אינו מחפש מותרות, אלא מתמסר ללימוד התורה וקיום המצוות, בידעו שזהו העיקר, וכל התעסקותו בפרנסה היא רק בתור עשיית "כלי" להשפעת הפרנסה (מלמעלה), כדי להרויח את הזקוק לו, כדי שיוכל להתמסר לתומ"צ — אזי, הפרנסה שהקב"ה שולח לו הולכת בשביל דברים בריאים ושמחים (כנ"ל סי"ז). הכסף אינו הולך, רח"ל, בשביל רפואות ורופאים, או כדי לסלק מניעות אחרות, כי מלכתחילה אין לו מניעות אלו, כמ"ש²⁶⁰ "כל המחלה גו' לא אשים עליך כי אני ה' רופאך", היינו, שהקב"ה עוזר שמלכתחילה אינו חולה, ובמילא, יתכן אמנם שיש לו עשר דולר פחות מהזקוק בשביל רופא, מדוע? — לפי שהוא אינו זקוק לרופא²⁶¹.

זאת ועוד: כאשר האדם אינו מחפש מותרות, בידעו שהברכה באה מהקב"ה, וצריך רק לעשות "כלי" ולסמוך על הקב"ה שהוא כל יכול — אזי, אפילו כאשר עושים "כלי" קטן, משפיע הקב"ה לתוכו הצלחה מופלגה ("אומגעוהיערע הצלחה") ביחד עם עשירות גדולה, פשוט עשירות בגשמיות.

— אין צורך לרדוף אחרי עשירות ומותרות; אבל כאשר אין רודפים אחריהם, מצד הידיעה וההכרה שהעיקר הוא רוחניות, והגשמיות דרושה רק במדה כזו כדי שיוכלו לקיים תומ"צ — אזי נותן הקב"ה "מידו המלאה והרחבה", עשירות מופלגה, גם בגשמיות.

מה. וענין זה — שלא לרדוף אחרי מותרות — תלוי ב"עקרת

הבית"²⁶¹:

(256) ראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 190. וש"נ. וראה גם לעיל סמ"ב.
 (257) ראה בר"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א.
 (258) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 139 ואילך.
 (259) בהמאמר פ"ז (לעיל ע' 18 ואילך).
 (260) בשלח טו, כו.
 (261) ראה גם שיחת יו"ד שבת דאשתקד סל"ח (תו"מ חט"ז ע' 67). וש"נ. שם ע' 259.

כאשר האשה נותנת לבעלה להבין שהעיקר הוא הרוחניות של הבית, לא הגשמיות, וממילא אינו צריך להיות טרוד ("פאָראַגט") יומם ולילה בפרנסה, באופן שלא יהי' לו פנאי בשביל לימוד התורה וההתעסקות בעניני הכלל, כיון שרודף ("ער יאָגט זיך") להרויח עוד דולר ועוד דולר בשביל עניני מותרות;

נוסף לכך היא מסבירה לו, שהרדיפה אחרי פרנסה אינה יכולה להועיל לו מאומה, שכן, מכיון ש"מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים וכו'"²⁶², הרי כבר נקבע מלמעלה כמה הוא ירויח בפרנסתו, ויותר מזה לא ירויח בשום אופן, ולאידך, כדי להשיג את הפרנסה שהוקבעה בשבילו מלמעלה, יכול לעשות גם "כלי" קטן, ללא ריבוי טרדות ותחבולות,

וכיון שכן — לשם מה צריך לרדוף ביגיעה רבה אחרי פרנסתו, ואז ישנו הצורך להבטיח ("באָוואָרענען") לא רק "יברכך²⁶³ בנכסים", אלא גם "וישמרך מן המזיקים"²⁶⁴ — הרי טוב יותר לסמוך על הקב"ה, "ברכת ה' היא תעשיר"²⁶⁵, שאז מובטחים ("מען איז באָוואָרנט") בכל הענינים;

הנה בשעה שהבעל שומע את הטענות האמורות מאשתו — הרי אפילו באם המותרות תופסים מקום אצלו, מ"מ, ה"ז פועל עליו שמתבייש מאשתו, ושוב אינו מתפעל מהשכך או השכנה להקפיד על עשיית כלי בית ("פויירניטשור") מהודרים דוקא, ושה"וילון" (מסך מעלים ומסתיר) על גבי החלון שבביתו יהי' יפה יותר מה"וילון" של השכנה,

וכתוצאה מזה מפסיק הוא לבזבז כחות וכסף ובלבד לפעול שיהי' "מרבחה"²⁶⁶ נכסים מרבה דאגה"²⁶⁷, אלא מתחיל לומר "יש לי כל" ("כל בשמים ובארץ"²⁶⁸, "דאחיד בשמיא ובארעא"), שמאחד גשמיות ורוחניות, ועושה מביתו "מקדש" בשביל הקב"ה, ובמילא, מפסיק לרדוף יומם ולילה אחרי פרנסה, אלא עושה "כלי" בשביל ברכתו של הקב"ה, וקובע עתים בשביל לימוד התורה, וסומך על הקב"ה,

חדרים מיותרים ("מרבחה נכסים") — שלאמיתתו של דבר אין בהם צורך כלל, ואינם אלא עצת היצר — מתרבת בדרך ממילא גם הדאגה להשיג משרתת בשביל יום נוסף בשבוע כדי לנקות גם ג' החדרים היתרים... (מהנחה בלתי מוגה).
 (268) דברי הימים-א כט, יא. וראה בהמאמר פ"ה ואילך (לעיל ע' 14 ואילך). וש"נ.

(262) ביצה טז, רע"א.
 (263) ספרי ופרש"י נשא ו, כד.
 (264) כולל גם — שהכסף לא ילך עבור ענינים בלתי-רצויים ח"ו, כנ"ל סמ"ד (מהנחה בלתי מוגה).
 (265) משלי יו"ד, כב.
 (266) אבות פ"ב מ"ז.
 (267) ולדוגמא: אם ישנם בבית שלשה

ואז — "ברכת ה' היא תעשיר", ולא זו בלבד שהכסף אינו הולך בשביל רפואות וכו', אלא יש לו פרנסה בהרחבה, והכסף מספיק לו בשביל פרנסה בהרחבה ובשביל נתינת צדקה ביד פתוחה ולב שמח, והוא ואשתו ובני ביתו מאושרים.

מו. וכן הוא גם בנוגע לחינוך הבנים והבנות:

עיקר התמסרותם של ההורים צריך להיות בנוגע לחינוך הילדים בדרך התומ"צ, כדי להבטיח שהילדים יגדלו להיות חסידים, יראי שמים ולומדים, שע"ז מביאים אושר נצחי להילדים וכן לההורים.

אבל כאשר מתמסרים לקשט ("פֶּאֶרְפוֹצֵן") את הילד במלבושים יקרים, כדי שהילד שלו ילך לבוש בבגדים יפים יותר מילדיהם של השכנים, הרי, אושר כזה יכול להמשך ליום, שבוע, חודש, שנה, אבל לאח"ז, כאשר הילד יגדל, רואים ("כֶּאֱפֵט מֵעַן זֶיךָ") שהחסירו להעניק אליו את האושר האמיתי, שעל ידו ה' מאושר במשך כל ימי חייו.

וגם ענין זה תלוי באשה היהודית, שכן, להיותה עקרת הבית, יש בכחה דוקא לקבוע אופן חינוך הבנים והבנות, כמו הנהגת כל הבית כולו, שיהי' בית מאושר ברוחניות, ובמילא, בית מאושר בגשמיות²⁶⁹.

מז. ענין האמור מודגש במיוחד בפרשת השבוע שנכנסים אלי'

עתי — פרשת יתרו:

כאשר הקב"ה נתן את התורה לבנ"י אמר למשה רבינו "כה תאמר לבית יעקב"²⁷⁰, "אלו הנשים"²⁷¹, כלומר, לכל לראש נצטווה משה לילך, לנשי ישראל ולדבר עמהן כיצד צריכה אשה בישראל להתנהג ע"פ תורה, שע"ז נעשים מובטחים גם בנוגע להנהגתם של האנשים.

וכמו כן הוא בכל שנה ובכל זמן ובכל מקום — ש"בית יעקב", נשי ישראל, מקבלות על עצמן בכל התוקף לקבוע את בתיהן לעשות מהם מקדש בשביל הקב"ה, כמ"ש²⁷² "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ואזי מעניק הקב"ה²⁷³ אושר בבית, אושר בגשמיות ואושר ברוחניות, ומחנכים את הילדים לתורה, חופה ומעשים טובים, מתוך הרחבה, הן הרחבה בגשמיות והן הרחבה ברוחניות.

(269) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 149. וש"נ.

(272) תרומה כה, ח.

(270) יתרו יט, ג.

(273) שהוא ה"דייר" ("ער איז אַ טענענט")

(271) מכילתא ופרש"י עה"פ. וראה גם

בבית ההוא, כמ"ש "ושכנתי בתוכם" (מהנחה בלתי מוגה).

שמור"ר פכ"ח, ב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לכו"כ אנשים פרטיים — בנקבו בשמותיהם — לומר "לחיים".

אח"כ צוה לנגן ניגון מאדמו"ר הצ"צ (וניגנו "ימין ה' גו"). ניגון הכנה, ניגון ד' הבכות לרבינו הזקן (בבא הרביעית — פעם אחת), "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי".

ואח"כ אמר:]

כדאי ונכון ש"ועד המסדר" יכריז אודות ברכה אחרונה (כדאיתא בספרים²⁷⁴).

* * *

מח. על הפסוק "וישמע יתרו גו" — בהתחלת הפרשה דשבוע הבא — פירש רש"י (ומקורו בגמרא ובמדרש²⁷⁵): "מה שמועה שמע ובא .. מלחמת עמלק", שזהו טעם סמיכות הפרשיות: "וישמע יתרו גו" עם "מלחמה לה' בעמלק מדר דר"²⁷⁶.

וזוהי התחלת הפרשה דמתן תורה, היינו, שהדרך למתן תורה — שבאה על ידי הודאת יתרו, כדאיתא בזהר²⁷⁷ — היא על ידי ההקדמה ד"מלחמת עמלק", שע"ז נסללה הדרך ללמוד אפילו ל"כהן מדין" לעזוב ארצו ונחלתו, לבוא למדבר, ולקבל שם תורה נצחית, על כל הדורות ועל כל המקומות.

וגם ענין זה מהוה הוראה נצחית עד לדורות האחרונים בעקבתא דמשיחא, כדלקמן.

מט. וביאור הענין:

איתא בחסידות²⁷⁸ ש"עמלק" בגימטריא "ספק". ועל זה נאמר²⁷⁹ "ראשית גויים עמלק", כי, ה"ספק" הוא הראשית וההתחלה לכל ענינים המבלבלים.

וזוהי ההוראה הכללית מהקדמת מלחמת עמלק למתן תורה — כולל גם מתן תורה שבכל יום, כמרומו בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה",

(277) ח"ב סז, ב. סח, א. נתבאר בסה"מ תש"ט ס"ע 56 ואילך. לקו"ש ח"א ע' 74 ואילך. ועוד.

(278) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ח. סה"מ עטר"ת ע' רצד. תש"ט ע' 65. ועוד. (279) בלק כד, כ.

(274) ראה תו"מ ח"ד ע' 71 ובהערה שם. וראה גם שיחת יו"ד שבט תשי"ד סל"ו (תו"מ ח"א ס"ע 49).

(275) זבחים קטז, א. מכילתא כאן. (276) ס"פ בשלח.

לשון הוה²⁸⁰ — שכאשר מתעורר אצל יהודי איזה ספק בנוגע לעניני תומ"צ ועניני אלקות, צריך לבטל את הספק (כדלקמן בפרטיות), ואז יוכל — מתוך מנוחת הנפש — ללמוד תורה ולקיים מצוות, אשר, עי"ז מתקיימת גם הבטחתו של הקב"ה (שהיא גם בקשה ונתינת כח) "אם ("אין אם אלא לשון תחנונים"²⁸¹, שהקב"ה מתחנן) בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו גו' ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרוי"²⁸², עם כל שאר הברכות המנויות בפרשה.

ג. והדרך לבטל את הספק (שזהו תוכן הענין דמלחמת עמלק) — נלמדת מהמסופר בסיום פרשתנו אודות פרטי הענינים דמלחמת עמלק.

ולכל לראש — "ויאמר משה ליהושע בחר לנו אנשים וגו'"²⁸³ :

אדמו"ר הזקן מבאר²⁸⁴ ש"לכבוש מלחמת עמלק צריכים אנשי משה דוקא".

"אנשי משה" — הם אנשים שקשורים עם נשיא הדור, אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא²⁸⁵, ובדורנו — כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, ועל ידו — עם הנשיאים שלפניו, עד לרבינו הזקן, הבעש"ט, ואחי' השילוני, ולמעלה יותר, עד לעצמות ומהות א"ס ב"ה; ובאם רוצים ישנה דרך קצרה יותר — ע"י נשיא הדור, מה"עצם" שלו לעצמות ומהות למעלה.

ואז — כשישנם "אנשי משה" — בא הציווי "צא הלחם בעמלק", ועל ידם נעשה הנצחון במלחמה באופן ש"ויחלוש" .. את עמלק ואת עמו לפי חרב"²⁸⁶.

נא. ולימוד נוסף — מהנצחון במלחמת עמלק באופן ד"ויחלוש": מצינו במדרשי חז"ל²⁸⁷ בפירוש "ויחלוש", שלא הרגם, אלא רק החלישם — לפי שעמלק מכשף הי', ובחר לו אנשים שראה כמזל שלהם שאינם עתידין למות באותה מלחמה, לכך לא הי' יהושע יכול להרגם אלא רק להחלישם. וגם זה הי' מספיק לפעול את הענין ד"וישמע יתרו", שהביא אח"כ למתן תורה.

(280) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.
 (281) ע"ז ה, סע"א.
 (282) ר"פ בחוקתי.
 (283) בשלח יז, ט.
 (284) תו"א תצוה פג, ב.
 (285) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
 (286) שם, יג.
 (287) הובאו בתו"ש עה"פ (אות קג).

וההוראה מזה בנוגע לעמלק בגימטריא ספק — שגם במצב שאינו יכול לבטל את הספק (לתרצו כו') מכל וכל, יכול וצריך הוא להחלישו שלא יוכל לבלבלו בעבודתו לבוראו — עי"ז שדוחה הספק ואינו שם לבו אליו, ובודאי שאינו נכנס לשקו"ט כו', ואז יכול הוא כבר לילך לקבלת התורה, החל מאמירת "נעשה ונשמע", שע"ז נעשית קבלת התורה עד סוף כל הדורות.

ובאותיות פשוטות:

כשמתעורר ספק אצל יהודי בנוגע לעניני תומ"צ ועניני אלקות, הרי אחת מהשטים: אם ביכלתו לתרץ את הספק — מה טוב; ואם אינו יכול לתרצו — אין לו להתעסק בזה כלל.

עליו לענות, שאין לו פנאי להכניס עצמו ב"שקלא וטריא", שכן, "אני נבראתי לשמש את קוני"192, ובמילא, אינו בעל-הבית על עצמו כלל, אלא הוא עבד המלך, וצריך לקיים את התפקיד והשליחות שהוטלה עליו — לימוד התורה וקיום המצוות!

אלא מאי, ישנם ספיקות שאלות וקושיות — הנה כאשר יהי' לו זמן פנוי (אם אכן יהי' לו פעם...) אזי יתעסק בענינים אלו, אבל, לעת עתה, יש לו שיעור בלימוד התורה, ולאח"ז צריך לנצל את הזמן בשביל קיום המצוות, ולאח"ז יש לו שיעור נוסף בלימוד התורה, כך, שעסוק הוא ("ער איז אַ פאַרנומענער מענטש") "מן בקר עד ערב"288, וגם לאח"ז — כמבואר בהמשך תרס"ו289 — אפילו בשעה שישן, הרי אימת ועול אדונו עליו, להיותו עבדו של מלך מלכי המלכים הקב"ה!

ונקודת ההוראה — שהענין שנוגע במלחמה זו הוא לא ביטול הספקות, אלא לדחותם ולהשליכם ("אַרויס-וואַרפן זיי") מגבול ישראל, באופן שלא יבלבלו לקיום התומ"צ, שזהו תוכן הענין ד"ויחלוש".

ועוד וג"ז עיקר — שע"י דחייתם באופן שלא יבלבלו לקיום התומ"צ ("ויחלוש"), מתבטלת מציאותם לגמרי, כי, מציאותם לא נעשית אלא כדי לנסות את בני"290, וא"כ, כשהאדם משליך את הספיקות מחוץ לד' אמותיו, מתבטלת סיבת קיומם ("זיי האָבן מערניט וואָס צו טאָן"), ובמילא מתבטלת מציאותם.

(290) ע"ד שהמאורע ד"ויבוא עמלק" הי' כדי שבני"י יצעקו להקב"ה — תמורת זה שקודם לכן אמרו "היש ה' בקרבנו אם אין" (בשלח יז, ז. וראה פרש"י שם, ח).

(288) לשון הכתוב — יתרו יח, יד.
(289) ע' שיב. וראה גם ת"מ ח"ד ע' 30 ואילך. וש"נ.

וענין זה מרומז במ"ש "ויחלוש גו' לפי חרב" — שפעולת החלישות כשלעצמה מביאה ביטול מציאותו של עמלק, שזוהי פעולת ה"חרב", שרומזת גם על שם הוי', כדאיתא בזהר ובתיקוני זהר²⁹¹ שראש החרב הוא אות יו"ד וכו'.

וכיון שמספיק הענין ד"ויחלוש" בלבד, מובן, שענין זה יכול להיות גם בזמן הגלות, במעמד ומצב ד"אנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"²⁹² — שגם אז בכחו של יהודי להתייצב בתוקף המתאים שלא להתעסק כלל עם ענין הספיקות וכו'.

נב. ועי"ז נעשה "וישמע יתרו כהן מדין גו'" — שאפילו ב"מדין" שומעים ("דערהערט מען") אודות הענין דמלחמת עמלק ונצחון עמלק, ואז הולכים לקבלת התורה ופועלים הענין דמתן תורה, ומתוך שמחה.

ובאופן ש"וירד ה' על הר סיני"²⁹³, "ואל משה אמר עלה אל ה'"²⁹⁴ — שזהו"ע "דאחיד בשמיא ובארעא", "כל בשמים ובארץ", היינו, שפועלים את החיבור והאיחוד דרוחניות וגשמיות יחדיו,

ועי"ז ממשיכים בהגשמיות המשכת האור והחיות של הרוחניות, ונעשית שנה טובה ומבורכה, בבני חיי ומזוני רויחי.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

"א גוט יום-טוב", ושניפגש יחדיו בהתוועדויות חסידותיות, מתוך שמחה והרחבת הדעת.

(293) יתרו יט, כ.
(294) משפטים כד, א.

(291) זח"ג ערב, א. תקו"ז תכ"א (מד, ב).
ועוד.
(292) וילך לא, יח.